

OHINGA MAR JARITO

MALANDO PINYRUODH JEHOVA

SULA MAG
PUONJRUOK

SEPTEMBER 1-7

'Jehova Ong'eyo Joge'
ITE MAR 7 • WER: 18, 10

SEPTEMBER 8-14

Jotich Jehova "Nyaka
Pogre gi Richo"
ITE MAR 12 • WER: 34, 29

SEPTEMBER 15-21

"Un Jonenona"
ITE MAR 23 • WER: 31, 47

SEPTEMBER 22-28

"Unudok Jonenona"
ITE MAR 28 • WER: 28, 45

SOUTH AFRICA

NYIM GASET: Nyiminewa moko ariyo tiyo gi bug *Ang’o ma Muma Puonjo Kuom Adier?* sama gilendo ne mine moko ariyo mawacho dho-Ndebele kendo morwako lewni manyiso kit anyuola ma gi ae. Gibet e nyim dala jogo. Oganda mawacho dho-Ndebele gin mana pasent 2 mar ji duto e pinyo

KWAN MAR JI

50,500,000

JOLENDO

94,101

JOLENDO MAWACHO
DHO-NDEBELE

1,003

SULA MAG PUONJRUOK

- ‘Jehova Ong’eyo Joge’
- Jotich Jehova “Nyaka Pogre gi Richo”

Sulagi wuoyo e yo matut kuom weche mayudore e 2 Timotheo 2:19, kendo ginyiso kaka ndikoni otudore gi gik ma notimore e kinde Musa. Ne ane kaka Jokristo e kindegi nyalo nyiso ni gin ‘jo Jehova’ kod kaka ‘gipogore gi richo.’

- “Un Jonenona”
- “Unudok Jonenona”

E sulagi, wabiro nono gima duong’ momiyi iluongowa ni Joneno mag Jehova. Ne bende kaka chiwo neno e wi Jehova gi Yesu miyo wabedo gi kinda e tij lendo kendo konyowa bedo gi timbe maler makelo ne Nyasaye kod Kristo pak.

BENDE EI GOCHONI

3 Ne Gichiwore Giwegi Maonge Achune—e Piny Micronesia

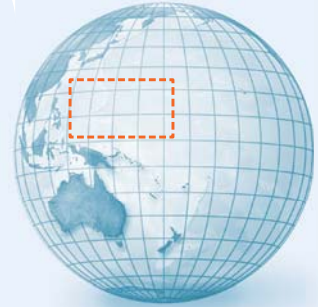
17 Wuonwa ne Otho—To Bang’e Nayudo Machielo

e Piny Micronesia

KATHERINE nopon Amerika kendo ne obatise mobedo Janeno mar Jehova ka en jahigini 16. Ne ojalendo gi kinda mak mana ni ji ok ne rwak ahinya wach Pinyruoth e alwora ma nolendoe. Owacho kama: “Ne ajasomo weche moko e wi joma ne kwayo Nyasaye mondo Nyasaye oornegi ng’ato opuonjigi ging’eye. Nasegombo mondo an bende aromie gi ng’at ma kamano, to ok naromogo.”

Bang’ lendo kuom higini mang’eny e alworano, **Katherine** nochako bedo gi paro mar dar dhi e alwora machielo ma ji ne nyalo rwakoe wach Pinyruoth. Kata kamano, noparore kabe ne odhi nyalo. E ngimane duto, nosebedo mabor gi jood-gi dichiel kende—to mana kuom jumbe ariyo—to kuom jumbe ariyogo nosiko ogombo mana dok dala. Kata kamano siso mar yudo mor kuom konyo jomoko ong’e Jehova nomiyo oloyo luoro ma ne en-go. Bang’ paro kuonde mopogore opogore ma nonyalo dhiye, nondiko ne ofis ma Guam, kendo ofisno nonyise weche duto ma nodwaro ng’eyo. E dwe mar Julai 2007, ka en jahigini 26, Katherine nodhi **Saipan**, ma en chula man e chuny Pacific Ocean,

kilomita 10,000 kiwuok dalagi. Weche ne odhine nade kuno?

NOYUDO DWOKO MAG GIK MOKO ARIYO MA NOKWAYO

Mapiyo bang’ chopo e kanyakla manyien, Katherine noromo gi miyo moro miluongo ni Doris, ma jahigini 40 gi wiye moyie puonjore Muma. Bang’ puonjore sula adek mokwongo e bug *Muma Puonjo*, Katherine nochako parore. Owacho niya: “Doris ne en japuonjre Muma maber ahinya, kendo ok nadwar kethone kata matin. Ne pok apuonjoraga gi ng’ato maok wabare kendo nachako paro ni Doris ne dwa-rore oyud japuonj molony, ma samoro ne nyalo bedo kata mbasne.” Katherine nokwayo Jehova e lamo mondo okonye oyud nyaminwa machielo ma ne nyalo puonjore gi Doris. Kae to nochano mondo onyis Doris ni ne odhi miye japuonj machielo.

Katherine wacho niya: “Kane pok anyise wachno, Doris nonyisa ni nodwaro wuoyo koda e wi wach moro ma ne chande. Bang’ winje, nanyise kaka Jehova nosekonya nyagora gi chandruok machalo gi ma ne en-gono. Nodwokona erokamano.” Kae to Doris nonyiso Katherine niya: “Jehova tiyo kodi mondo ikonya. E odiechieng’ ma nihango lima, nasebedo kasomo Muma kuom seche mogwaro. Noyudo aywak ka akwayo Nyasaye oorna ng’ato mondo

Katherine (korachwich) gi Doris (koracham)

(Picha koracham) Simon
(Picha korachwich) Erica

okonya winjo tiend weche manie Muma. Kae to ema ne idwong’oe dhooda. Jehova nodwoko kwayona!” Pi wang’ Katherine ne rengni seche ma nopimo wechegi. Katherine wacho kama: “Weche ma Doris nowachogo ne gin dwoko mag kwayona. Jehova nokonya ng’eyo ni kare onego adhi nyime puonjora kode.”

Ne obatis Doris e higa 2010, kendo sani otayo jopuonjre mag Muma mogwaro. Katherine wacho niya: “Mano kaka amor ni gombo ma nasebedogo kuom kinde malach mar konyo ng’ato oti ne Jehova nocho adier!” Sani, Katherine mor ahinya tiyo ka en painia makende e chula miluongo ni **Kosrae** manie Pacific Ocean.

KAKA NG’ATO NYALO NYAGORE GI PEK MOKO ADEK

Owete gi nyimine mokalo mia achiel (ma hikgi nie kind 19 gi 79) osebedo kalendo e alwora ma jolendo dwaroree ahinya e piny Micronesia. **Erica**, ma nodhi e piny **Guam** e higa 2006 ka ojahigini 19 nyiso kaka owete gi nyiminegi winjo e chunygi. Owacho niya: “Timo tij painia e alwora ma ji niggi riyo mar winjo adiera en mor lilo. Adwoko ne Jehova erokamano ahinya nikech nokonya mondo atine e yo machalo kama. Ma e ngima maberie moloyo!” Gie sani, Erica mor tiyo ne Nyasaye ka en painia makende e chula mar **Ebeye** ma en achiel kuom chulini mag Marshall. En adier ni dhi lendo e pinje mamoko be nde niggi pek ma mage. We wane ane adek kuom

pekgo kod kaka joma ne odhi Micronesia ne onyagore kodgi.

Kit ngima ji. Bang’ chopo e chula mar **Palau** e higa 2007, **Simon** ma ne jahigini 22 nofwenyo mapiyoni pesa ma ne ichule kotiyo Palau ne tin ahinya kopimo gi ma ne ichule thurgji England. Owacho kama: “Nochuna dwoko bajeda piny mondo kik anyiew gik moko duto ma ne adwaro. Sani ayiero ahinya chiemo ma anyiewo, kendo arango nengo gik moko kuonde mopogore opogore kapok anyiepo. Kapo ni nitie gimoro matin mokethore, amanyo machalo kode mar *secondhand* kae to amanyo ng’at manyalo konya wilo gino.” Lokruok mar bedo gi ngima mayotno nokonye nade? Simon wacho kama: “Mano nokonya ng’eyo gik mochuno e ngima koda kaka anyalo dak gi gik manok. Aseneno kaka Jehova osekonya nyading’eny e yore mopogore opogore. Kuom higin abiriyo masebedo kalendogo kae, kinde duto asebedo gi gima achamo kod kama aninde.” Kuom adier, Jehova rito jogo mayie dak e ngima mayot nikech gidwaro keto wach Pinyruoth obed mokwongo.—Math. 6:32, 33.

Gombo pacho. Erica wacho kama: “Wan waherore ahinya gi joodwa kendo ne aparo ni bedo mabor kodgi ne dhi miyo kik abed gi nyak e tija mar lendo.” Notimo ang’o mondo oikre nyagore gi pekno? “Kapok adar, noyudo asesomo gasede mag *Ohinga mar Jarito* mawuoyo e wi wach gombo pacho. Mano noiko chunya mondo abi anyagra gi pekno. E achiel kuom

sulago, miyo moro nojiwo nyare ong'e kaka Jehova rito joge konyise niya, 'Jehova nyalo riti maber moloyo kaka anyalo riti.' Wachno nojiwo chunya ahinya." **Patrick** gi chiege miluongo ni **Hannah** lendo **Majuro** mayudore e chulni mag Marshall. Hannah nyagore gi pekno kuom bedo machiegni gi owete gi nyimine ma gin-go e kanyakla. Owacho niya: "Kinde duto adwoko ne Jehova erokamano kuom miyowa riwruok mar owete e piny mangima nikech gin bende gin joodwa. Dine bed ni ok giriwa lwedo, ok apar ka dine adhi nyime lendo kuonde ma jolendo dwaroree."

Bedo gi osiepe. Simon wacho kama: "Sama idhi e piny machielo, iyudo ka chiegni gimoro amora opogore. Seche moko awinjoga ka tekna ngero jomoko ma giwinj tiend ngeranano." Erica wacho niya: "Ka nakwongo biro, najawinjo ka gima obuona nikech naonge osiepe. Kata kamano mano nokonya paro matut gimomiyo ne adhi kuno. Ne ok adhi kuno mondo ayud ber ma maga awuon, to ne adhi tiyo ne Jehova." Omedo wacho niya: "Bang' ndalo, nabedo gi osiepe mabeyo ahinya." Simon notimo matek mondo ong'e dho-Palau, to mano nokonye 'yawo chunye' ne owete gi nyimine ma ne wacho dhokno. (2 Kor. 6:13) Kinda ma notimo mar puonjore dhokno nomiyo owete ohere ahinya. Kuom adier, sama owete moa e pinje mamoko tiyo kanyachiel gi owete manie alwora ma gidhiyeno, giduto giyudo gueth mar bedo osiepe mati mata e kanyakla. Gin gueth mage mamoko ma jogo machiwore dhi lendo e alwora ma jolendo dwaroree yudo?

'GIKEYO MATHOTH'

Jaote Paulo nowacho kama: "Ng'a ma chwoyo mathoth noka mathoth." (2 Kor. 9:6) Puonjni nyalo tiyo ahinya kuom jogo mamedo tiyo gi thuologi e tij lendo. Gin ber mage "mathoth" ma gikayo Micronesia?

E piny Micronesia, nitie thuolo mang'eny mag chako puonjruok Muma gi ji kendo neno kaka jogo tiyo gi adiera ma gipuonjore e Wach Nyasaye e timo dongruok e winjruokgi gi Nyasaye. Patrick gi Hannah bende nolendo e chula moro matin miluongo ni **Angaur**, ma nigi ji 320 kende. Bang' lendo kanyo kuom dweche ariyo, ne giromo gi miyo moro ma en janyuol achiel. Nochako puonjore Muma mapiyo kendo rwako adiera gi chunye duto, kae to otimo

lokruok madongo e ngimane. Hannah wacho kama: "Bang' puonjruok ka puonjruok, sama ne wan e wi ndiga ka wadok pacho, ne wajong'iyore gi chwora kae to wawacho niya: 'Erokamano Jehova!'" Hannah medo wacho niya: "Ang'eyo ni Jehova ne nyaka ti gi yo moro amora mondo oywago miyoni ire. Kata kamano, bedo ni ne wachiwore tiyo kama jolendo dwarore ahinya nomiyo wayudo miyoni ma wakonye mondo ong'e Jehova. Mani en achiel kuom gik mabeyo mosetimorenwa e ngimawa duto!" Mana kaka Erica wacho, "Sama ikonyo ng'ato mong'eyo Jehova, iyudo mor mogundho maok nyal pim!"

BE IN BENDE INYALO CHIWORI?

E pinje mang'eny, pod jolendo mag wach Pinyruoth dwarore ahinya. Be inyalo bedo achiel kuom joma nyalo dhi lendo kuondego? Kwa Jehova e lamo mondo okonyi ibed gi siso mar lendo e okang' momedore. Wuo e wi wachno gi jodong-kanyakla, jaritalwora kaachiel gi jogo ma ne osebedo gi thuolo mar dhi e pinje ma jolendo ne dwaroree. Sama ichako timo ikruok, ndik ne ofis matayo tij lendo e alworano, kendo ipenjgi weche momedore.* Samoro in bende inyalo bedo e kwan mar owete gi nyimine tara gi tara—joma tindo gi joma dongo, mosedonjo e kend gi mapodi—machiwore maonge achune mondo iyud mor mayudore kuom 'keyo mathoth.'

* Ne sula mawacho ni "Be Inyalo Dhi 'Loka Makedonia'?" e *Tijwa mar Pinyruoth* ma Agost 2011.

Patrick gi Hannah

Kaka Inyalo Tieg Jomoko

MOKO kuom joma osechiwore dhi lendo e pinje mamoko, gin jodong-kanyakla molony ahinya e rito kueth. Ere kaka owetegi nyalo tiego jomoko e kanyakla?

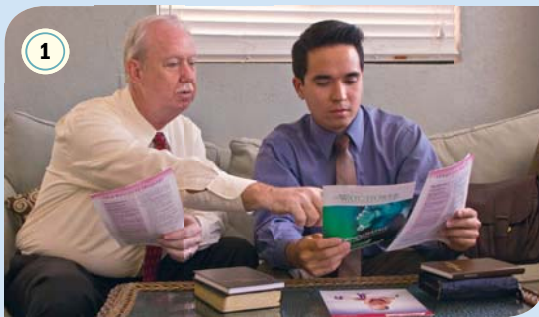
Richard ma jahigini 65 mawuok Amerka, ne odar odhi **Guam** e higa 2010. Owacho ni pwoyo jomoko en achiel kuom yore mabeyo ahinya mar tiegogi. Omedo wacho niya: “Yo maber mar tiego jomoko en lendo kodgi. Owetego nyalo neno kendo winjo kaka ipuonjo jomoko e wi Jehova. E wi mano, tiyo kanyachiel miyo hera koda wi-njruok medo bedo motegno e kindu.”

Greg, ma jahigini 60, osedak **Saipan** chakre higa mar 2010. Owacho kama: “Jodong-kanyakla mosebiro Saipan, osebedo katiego ng’ato ka ng’ato kuom owete kar kendgi. Wasebedo osiepe ahinya kendo wagenore ka wamiyore luor.” Omedo wacho niya: “Tiegruok ok en mana nyakonchiel. Wan bende wapuonjore gik ma-thoth kuom owete ma wayudo e kanyaklago.”

Mike, ma jahigini 60 kaachiel gi **Alice** jaode, osebedo kalendo e alwora mar Pacific kuom higin mokalo 20. Ere kaka Mike ne otiego jomoko? Owacho kama: “Naketo ranyisi maber mar luwo kaka riwruok mar oganda Jehova tayowa. Natemo ahinya mondo joma atiego bende ong’e kendo oluw kaka riwruok tayowa. E wi

mano, natimo kinda mondo aluw gik ma apuonjo, abed ng’at mahore kendo mapwoyo jomoko gadier.” Mike bende wacho niya: “Sama idhi kamachielo, ber ng’eyo ni nitiere yore mang’eny ma inyalo timgo gimoro.”

Owete ma Jo-Micronesia neno nade tiegruok ma gisebedo ka giyudo kuom owetego? Joel, ma jahigini 21 modak Guam wacho niya: “Jodongo nyiso ni gigena kuom miya migepe. Mani osekonnya neno ni kare an bende nitie gima anyalo konyogo e tij Jehova.” Byron ma jahigini 31, modak Saipan, bende wacho kama: “Kinda ma jodongo nigo e tij lendo kendo kaka gihero rombe, osekonnya mondo aket pacha kuom gik motudore gi lamo Nyasaye kar lawruok gi mwandu.” Omedo wacho kama: “En gueth maduong’ ahinya bedo gi owete molonygi e kanyakla magwa.”

1. Richard gi Joel
2. Byron gi Greg
3. Mike gi Alice

‘Jehova Ong’eyo Joge’

*“Ka ng’ato ohero Nyasaye, Nyasaye
ong’eyo ng’atno.”—1 KOR. 8:3.*

CHIENG’ moro gokinyi, Harun Jadolo Maduong’ nochung’ e dho tabernakel mar Jehova koting’o tawo mar wang’o ubani e lwete. Machiegni kanyo, ne nitie Kora kaachiel gi chwo moko 250 mabende ne wang’o ne Jehova ubani ka moro ka moro kuomgi oting’o tape. (Kwan 16:16-18) Jogo duto ne n-nore gi oko ka joma lamo Jehova gadier. Kata kamano mopogore gi Harun, ne gin jong’ayi ma tokgi tek ma ne dwaro yako tij dolo githuon. (Kwan 16:1-11) Ne giwuondore giwegi ka gi-paro ni Nyasaye ne dhi yie gi lamo margi. To e wang’ Jehova, mano ne en paro mofuwo nimar onyalo nono chuny dhano kendo ong’eyo joma wuondore.—Yer. 17:10.

² Motelo ne odiechiengno, noyudo Musa osekoro kama: “Gokinyi Jehova nonyis ng’a gini mobedo joge.” (Kwan 16:5) To mano e gima notimore kinyne kane Jehova oelo ayanga joma ne tiyone e yo makare kod joma ne wuondore. “Mach nowuok oa kuom Jehova, mowang’o [Kora kod] ji mia ariyo gi piero abich ma nochiwo ubani.” (Kwan 16:35; 26:10) E sechegogo, Jehova noreso ngima Harun konyisogo ni Harun e jadolo madier ma ne lame e yo mowinjore.—**Som 1 Jo Korintho 8:3.**

1. Ler ane gimoro ma notimore manyiso kaka jotich Nyasaye moko nobedo gi paro maok kare. (Ne picha manie chak sulani.)
2. Musa nokoro ang’o, to be wechego notimore adier?

INYALO DWOKO NADE?

Ang’o momiyo wabedo
gadier ni dwach Jehova
ok nyal geng’?

Gin adiera mage ariyo
ma chike kod puonj
mag Jehova otenoree?

Puonj mayudore e 2 Timotheo
2:19 medo tego yie marwa
kuom Jehova e yo mane?

³ Gima chal kamano bende nosieko hini 1,500 bang'e e kinde jaote Paulo. Jomoko ma ne luongore ni Jokristo nochako puonjo miriambo; to pod ne gichokore gi kanyakla. Ng'ama ne nenogi gi oko ne nyalo paro ni jogo chalo mana gi Jokristo mamoko e kanyakla. Kata kamano, nikech ne giseng'anyo ne adiera, mano ne nyalo kelo hinyruok ne Jokristo mamoko. Nikech ne gichalo ondiegi morwakore gi lep rombe, ne gichako "ketho yie mar jo moko." (2 Tim. 2:16-18) Jehova ne neno gima ne timoreno. Nyaka bed ni Paulo bende nong'eyo mano kaluwore gi gima Nyasaye nosetimo ne jong'anyo mamoko kaka Kora gi lange. Kaluwore gi wachni, weuru wanon ane gimoro ma notimore mondik e Muma kendo wane ane gima wanyalo puonjore.

"AN JEHOVA OK ALOKORA"

⁴ Paulo ne ni gadier ni Jehova ne nyalo neno jogo ma ne wuondore ni lame, kendo noonge kiawa ni Jehova ong'eyo joma timo dwache. Nonyiso adiera ma ne en-godono kokalo kuom weche ma nondiko ne Timotheo kotelne gi roho maler. Bang' wuoyo kuom hinyruok ma jong'anyogo ne kelo ne Jokristo mamoko e kanyakla, Paulo nondiko kama: "Nyasaye oseketo mise motegno, mochung' kogurore, ka en gi ndikoni, ni 'Ruoth ong'eyo joge,' kendo ni, 'Ng'ato ka ng'ato ma hulo nying Ruoth, nyaka pogre gi richo.'" —2 Tim. 2:18, 19.

⁵ Nitie gimoro makende mayudore e

3. (a) En ang'o ma notimore e ndalo jaote Paulo?
(b) Jehova noketo ranyisi mane chon mar kawo okang' ne joma ong'anyo?

4. Paulo ne nigi adiera kuom wach mane, to weche ma nondiko ne Timotheo nyiso mano nade?

5, 6. Ang'o momiyo weche ma Paulo nowacho ni "Nyasaye oseketo mise motegno" gin weche makende, to wechego nokonyo Timotheo nade?

weche ma Paulo notiyogo e ndikono. Mani e ndiko kende ei Muma mawacho ni "Nyasaye oseketo mise motegno." Sama Muma wuoyo kuom "mise," owuoyo kuom gik mopogore opogore moriwo nyaka Jerusalem ma ne en dala maduong' mar Jo-Israel machon. (Zab. 87:1, 2) Migawo ma Yesu nigo e cho-po dwach Jehova bende ipimo gi mise. (1 Kor. 3:11; 1 Pet. 2:6) Paulo ne nigi paro mane ka nowacho ni "Nyasaye oseketo mise motegno"?

⁶ E ndiko achielno ma Paulo nonwoyoe weche ma Musa nowacho e wi Kora kod lange mayudore e Kwan 16:5, ema bende owachoe ni "Nyasaye oseketo mise motegno." Onge kiawa ni Paulo ne wuoyo e wi gik ma notimore e ndalo Musa kotemo jiwogo Timotheo kendo parone ni Jehova nigi nyalo mar fwenyo kendo tieko tim ng'anyo. Mana kaka e kinde Kora, jong'anyo ok ne nyal geng'o dwach Jehova kik timre e kanyakla. Paulo ne ok olero e yo matut tiend "mise motegno" ma Nyasaye noseketo. Kata kamano, weche ma Paulo nowachogo nokonyo Timotheo obed gi chir kendo ogen yore mag Jehova.

⁷ Puonj makare mag Jehova ok lokre ngang'. Zaburi 33:11 wacho kama: "Rieko mar Jehova osiko nyaka chieng', weche ma chunye paro nyaka tienge duto." Ndi-ko moko nyiso ni loch mar Jehova, herane madier, timne makare, kod kaka ok ojwang' jotichne gin kido ma Jehova biro sikogo nyaka chieng'. (Wuok 15:18; Zab. 106:1; 111:3; 117:2) Malaki 3:6 wacho niya: "An Jehova ok alokora." Kamano bende, Jakobo 1:17 kawuoyo kuom Jehova, wacho ni "lokruok oongego ngang', kata kido mar lokruok."

7. Ang'o momiyo wanyalo bedo gadier ni Jehova biro timo gik makare kendo ok obi jwang'o joge?

WECHE 'MA NONDIKI E MISE' GERO YIE KUOM JEHOVA

⁸ Weche Paulo mayudore e 2 Timotheo 2:19 wuoyo kuom mise moro mondik weche kuome. E kinde machon, ji nohero ndiko weche moko e mise mag udi ka ginyisogo nying fundi ma nohero odno kata ni odno en mar ng'a. Paulo ema nokwongo tiyo gi ranyisi mar mise mondik weche moko kuome.* Weche mondiki e "mise motegno" ma Nyasaye noseketono lando weche ariyo. Mkwongo wacho ni "Ruoth ong'eyo joge," to mar ariyo wacho ni "Ng'ato ka ng'ato ma hulo nying Ruoth, nyaka pogre gi richo." Mani paronwa gima wasomo e **Kwan 16:5.—Som.**

⁹ En puonj mane mwanyalo yudo kuom weche 'mondiki e mise' ma Paulo wuoyoe? Ne jogo mochung' kor Jehova, chike kod puonj mage otenore kuom adiera ariyo madongogi: (1) Jehova ohero joma makore kode, to mar (2) Jehova osin gi timbe maak kare. Ere kaka wachni otudore gi tim ng'anyo mayudore e kanyakla?

¹⁰ Nyaka bed ni Timotheo kaachiel gi Jokristo wetene ma nochung' motegno ne chunyi chandore ahinya nikech timbe jong'anyo ma ne nie kanyakla. Samoro Jokristo moko ne wuro gimomiyo joma nong'anyogo ne pok okawnegi okang'. Nyalo bedo ni ne gipenjore kabe adier Jehova ne neno pogruok e kind joma ne lame gadier kod jong'anyo ma ne wuondore ni lame.—Tich 20:29, 30.

* Fweny 21:14 ma nondik higini pieche bang' ka Paulo nosendiko ne Timotheo, wuoyo e wi 'kite mise' 12 mondiki nying jooite 12.

8, 9. En puonj mane mwanyalo yudo kuom weche 'mondiki e mise' ma Paulo wuoyoe?

10. Ere kaka timbe jong'anyo e ndalo Paulo ne chando Jokristo mamoko e kanyakla?

Timotheo ne ok oweyo mondo timbe jong'anyo oywaye
(Ne paragraf mag 10-12)

¹¹ Onge kiawa ni barup Paulo notego yie ma Timotheo ne nigo nikech noparone gima notimore kane Jehova omiyo Harun duong', kae to okwedo e lela Kora gi lange ma okethogi. Ne chalo ka gima Paulo wacho ni kata obedo ni ne nitie Jokristo mong'anyo e kindgi, Jehova pod ne dhi fwenyo joge mana kaka notimo e ndalo Musa.

¹² Jehova ok lokre ngang'; en Nyasaye ma igeno kinde duto. Osin gi timbe maak kare, kendo e kinde mowinjore obiro ng'ado bura ne joricho maak lok chunyi. Nikech Timotheo ne en

11, 12. Ere kaka barua ma Paulo nondiko notego yie mar Timotheo?

achiel kuom jogo “ma hulo nying Ruoth,” noparne ting’ ma ne en-go mar kwedo timbe maak kare mag Jokristo ma nong’anyo.*

JEHOVA GUEDHO JOMA LAME GADIER

¹³ Wan bende wayudo jip kuom weche ma Paulo nowacho. Mokwongo, en gima jiwowa ahinya ni Jehova ong’eyo maber jogo mopadore kuome. Ok ong’eyo gi mana awiye awiye. Kar mano, Jehova ohero joge ahinya. Muma wacho niya: ‘Jehova ng’iyo piny duto koni gi koni mondo tekone onyisre ne jogo ma chunygi olony kare e nyime.’ (2 Weche 16:9) Omiyo, wanyalo bedo gadiera chuth ni Jehova biro guedho gik moko duto mwatimone gi “chuny maler.”—1 Tim. 1:5; 1 Kor. 15:58.

¹⁴ En gima ber ng’eyo bende ni Jehova ok nyal weyo joma wuondore ni lame odhi nyime gi timno. To nikech “ong’iyo piny duto koni gi koni,” onyalo fwenyo ‘jogo ma chunygi ok olony kare e nyime.’ Ngeche 3:32 wacho ni ‘chuny Jehova osin gi ng’at ma wiye tek,’ kaka jogo manenore gi oko ni gibolore e luwo chikene to kare gitimo richo aling’ ling’. Kata obedo ni ng’at ma wuondore nyalo tiyo gi riekni mang’eny mondo owuond dhano wetene kuom kinde, Jehova to ok nyal wuondi. Muma wacho ni “ng’a maumo richone ok noyud hawi.” Mano en nikech Jehova en Nyasaye manyalo duto kendo mohero tim makare.—Nge. 28:13; **som 1 Timotheo 5:24; Jo Hibrania 4:13.**

¹⁵ Jotich Jehova mathoth gin joma ochi-

---

* Sula maluwo mae biro lero kaka wanyalo luwo ranyi si mar Jehova mar kwedo timbe maak kare.

13. En adiera mane mwanyalo bedogo?

14. En kit lamo mane ma Jehova ok nyal weyo mondo odhi nyime?

15. Ang’o monego watang’go, to nikech ang’o?

wore mondo olame gi chunygi duto maak giwuondre. Nyalo bedo gima iwuoro ahinya kapo ni ng’ato ochako wuondo Jehova goyiem ni olame gadier to kare ok en kamano. Kata kamano, ka joma kamago ne nitie e kinde Musa koda e kinde Jokristo mokwongo, joma kamago pod nyalo yudore e kanyakla kindegi. (2 Tim. 3:1, 5) Be mano nyiso ni koro onego wabed joma chich gi Jokristo wetewa, ka waketo kiawa kabe adier gimakore chuth gi Jehova? Ooyo ngang’! Nyalo bedo gima ok kare ka wachich gi owete gi nyiminewa maonnge gimomiyo. (**Som Jo Rumi 14:10-12; 1 Jo Korintho 13:7.**) E wi mano, chich gi jomoko e kanyakla nyalo ketho winjruckwa gi Jehova.

¹⁶ Jakristo ka Jakristo onego “onon tichne owuon.” (Gal. 6:4) Nikech wan dhano morem, kinde duto wanyalo po ka wabedo gi kido moko mag wuondruok e lamo Jehova. (Hib. 3:12, 13) Omiyo ber mondo wanonre kinde ka kinde gimomiyo walame. Wanyalo penjore wawegi kama: ‘Be alamo Jehova nikech ahere kendo nikech ang’eyo ni en ema en gi ratiro mar bedo jaloch e wi gik moko duto? Koso dibed ni alame mana nikech gueth mosingonwa e Paradiso?’ (Fwe. 4:11) Kuom adier waduto wanyalo nono timbewa kendo golo kido moro amora marach manyalo chako dongo e chunywa.

TIYO NE JEHOVA GI CHUNYWA DUTO KELO MOR

¹⁷ Sama watemo matek mondo walam Jehova gi chunywa duto maak wawuo-

---

16. (a) En ang’o ma ng’ato ka ng’ato kuomwa nyalo timo mondo kido mar wuondruok kik ochak dongo e chunye? (b) Gin puonj mage ma wanyalo yudo e sanduku ma wiye wacho ni “Nonreuru . . . Ng’ireuru . . .”?

17, 18. Ang’o momiyo owinjore walam Jehova gi chunywa duto maak wawuondre?

ndore, wayudo gueth modhuro e timo kamano. Jandik-zaburi moro nowero kama: “Ojahawi ng’atno ma Jehova ok nyal nwang’o tim mamono kuome, kendo ma onge wuond e chunye.” (Zab. 32:2) Kuom adier, jogo magolo tim wuondruok e chunyi gi bedo mamor e kindegi, kendo gibiro bedo mamor e piny manyien mabiro.

¹⁸ E kinde mokayo machiegni, Jehova biro elo e lela jogo duto matimo timbe maricho kata ma wuondore ni lame, konyiso ayanga ‘pogruok mantie e kind joma kare gi joma richo, kind jogo matiyone gi jogo maak tine.’ (Mal. 3:18) Kapok kindeno ochopo, en gima jiwowa ni “tong wang’ [Jehova] ni kuom jo makare, kendo ite winjo lamogi.”—1 Pet. 3:12.

“Nonreuru . . . Ng’ireuru . . .”

ERE kaka wanyalo nono gombo koda paro ma wan-go e chunywa? Muma jiwowa niya: “Nonreuru uwegi pile mondo une kuwuotho e yie. Ng’ireuru uwegi.” (2 Kor. 13:5) Nyalo bedo ni nitie timbewa moko madwarore ni wanon ahinya kinde ka kinde mondo wabed gadier ni walamo Jehova maak wawuondre. Ne ane penjo maluwo gi manyalo konyowa nonore wawegi:

- Be apuoyo ji gi chunya duto kendo aherogi gadier?—Zab. 12:2, 3; 1 Pet. 1:22.
- Be ahero rwako welo kendo amiyo ji mich maak an gi paro moro mopondo?—Math. 6:2-4.
- Be ahero joodwa gadier kendo adewogi ka wan kendwa kata ka wan gi jomamoko?—Kol. 3:18-21.
- Be kinde duto timbena luwore gi puonj mag Muma ma ajapuonjo jomoko gi kinda?—Rumi 2:21-23.

Kapo ni wafwenyo ni wan gi timbe moko mayoreyore, onego watim matek mondo wagolgi kapok giguore e chunywa ma gi bedo kitwa mapile. Kae to mana kaka jaote Paulo, wanyalo chung’ e nyim Nyasaye ma wawach ni ‘ne ok wakonyore ngang’ gi weche miwuondogo wang’ ji.’—1 Thes. 2:5.

Jotich Jehova “Nyaka Pogre gi Richo”

*“Ng’ato ka ng’ato ma hulo nying Ruoth,
nyaka pogre gi richo.”*

—2 TIM. 2:19.

INYALO DWOKO NADE?

Ang’o manyalo kelo “mbekni
mofuwo, ma onge riekko,” to
ere kaka wanyalo tang’ kik
wadonj e timni?

Ere kaka wabedo joma
‘pogore gi richo’ kodok
korka bedo gi osiepe
maricho?

Ere kaka wanyalo kawo
okang’ mapiyo sama
‘wapogore gi richo’?

BE ISEGANENO ka ondik nying Jehova kamoro e lela kata ka ondike e gik moka e musiam? Nyaka bed ni wachno nomako pachi ahinya. Mano en nikech nying Nyasaye en gima duong’ ahinya e lamo marwa nikech wan Joneno mag Jehova! E piny mangima sani, onge oganda moro amora matiyo gi nying Nyasaye molojowa. Kata kamano bedo joma iluongo gi nying Nyasaye miyowa ting’ maduong’ ahinya.

² Tiyo gi nying Jehova ok nyis ni koro obiro yie ayieya kodwa nyalodia. Nyaka wadag kaluwore gi chikene makare. Mano e momiyo Muma paronwa ni jotich Jehova nyaka “a kuom rach.” (Zab. 34:14) Jaote Paulo nowacho mano maler ka nondiko kama: “Ng’ato ka ng’ato ma hulo nying Ruoth, nyaka pogre gi richo.” (**Som 2 Timotheo 2:19.**) Kaka Joneno mag Jehova, ong’ewa kaka joma tiyo gi nying Jehova seche te. To kare ere kaka wanyalo pogore gi richo?

-
1. Gima duong’ ahinya e lamo marwa en mane?
  2. Bedo ni iluongowa gi nying Nyasaye, mano miyowa ting’ mane?

“AURU” KUOM RICHU

³ E ndiko mar 2 Timotheo 2:19, Paulo wacho ni “Nyasaye oseketo mise motegno.” Kae to nitiere weche moko ariyo mondik e miseno. Mokwongo en ni, “Ruoth ong’eyo joge,” to mano nenore maler ni ogol e Kwan 16:5. (Ne sula mokalo.) Wach mar ariyo mondik e miseno en ni, “Ng’ato ka ng’ato ma hulo nying Ruoth, nyaka pogre gi richo.” Wach mar ariyo-ni osechando ahinya josomo ma nono Muma. Nikwop ang’o?

⁴ Weche ma Paulo nowachogo nyiso ni ne onwoyo weche moko ma nosendik kamoro. Kata kamano, nenore ni e Ndiko mag Dho-Hibrania, onge weche machal gi ma Paulo nowacho ni “Ng’ato ka ng’ato ma hulo nying Ruoth, nyaka pogre gi richo.” To kare Paulo nogolo wechego kanye? Kane pok owacho wechego, noyudo osewacho weche mayudore e Kwan sula 16, manyiso kaka Kora nong’anyo. Be dibed ni wach mar ariyo ma Paulo nowuoyoeni otudore gi ng’anyo ma notimore ndalo Kora?

⁵ Muma wacho ni Dathan gi Abiram, ma ne gin yawuot Eliab noriwore gi Kora mondo gitel ne joma nong’anyo ne Musa gi Harun. (Kwan 16:1-5) Ne gichayo Musa e lela kendo ne gikwedo migawo ma Nyasaye nomiye. Jong’anyogo pod ne odhi nyime bedo e kind oganda Jehova, ka gimiyi Jo-Israel mamoko tich matek ahinya e rito winjruokgi gi Nyasaye. Ka nochopo kinde ma Jehova ne dwaro nyisoe ayanga pogruok e kind joma lame kod joma oweyo lame, nogolo chik ma achiel kachiel.

3, 4. En Ndiko mane mosechando pach josomo mang’eny ma nono Muma, to nikech ang’o?

5-7. Gin gik mage ma notimore e kinde Musa motudore gi weche ma Paulo nowuoyoe e 2 Timotheo 2:19? (Ne picha manie chak sulani.)

⁶ Muma wacho niya: “Kendo Jehova nowuoyo ni Musa kokone ni, Wuo ni oganda, kiwacho, Auru e kar hemb Kora, Dathan gi Abiram. Mi Musa noa malo, nodhiyo kuom Dathan gi Abiram; kendo jodongo mag Israel noluwe. Nowuoyo ni oganda kowacho, Auru, asayou, kuom hembe mag jo marichogi, kata kik umul girgi moro, mondo kik tieku kuom richo duto margi. Mit ne gia kuom hema mar Kora, Dathan gi Abiram, kwonde duto.” (Kwan 16:23-27) Kae to Jehova notieko jong’anyogo te. Joma nomakore gi Jehova e lamo madier ne otony nikech ne gipogore gi richo kuom bedo mabor gi jong’anyogo.

⁷ Jehova nonoga chuny dhano. Ong’eyo maber ahinya joma omakore kode. Kata kamano, pod ne dwarore ni jotichne mohere okaw okang’ mar bedo mabor gi jong’anyo. Omiyo en gima nyalore ni Paulo ne wuoyo kuom weche mayudore e Kwan 16:5, 23-27 ka nondiko niya: “Ng’ato ka ng’ato ma hulo nying Ruoth, nyaka pogre gi richo.” Wanyalo wacho ni wechego otudore gi weche ma Paulo nosewacho ni “Ruoth ong’eyo joge.”—2 Tim. 2:19.

TAMRI ‘MBEKNI MOFUWO MAONGE RIEKO’

⁸ Kuom wuoyo e wi gik ma notimore e kinde Musa, Paulo ne paro ne Timotheo gimomiyo ne dwarore ni okaw okang’ mapiyo mar rito winjruokne gi Jehova. Bedo abeda e kanyakla mar Jokristo ne ok oromo, mana kaka luongo aluonga nying Jehova e ndalo Musa ok noromo. Joma lamo Jehova gadier nyaka pogre gi richo. Timotheo nonego okaw wechego nade? To gin puonj mage ma jotich Jehova ma

8. Ang’o momiyi tiyo gi nying Jehova kata bedo jakanyo e kanyakla mar Jokristo ok oromo?

kindegi nyalo yudo kuom siem ma Paulo nochiwo kotelne gi roho maler?

⁹ Wach Nyasaye nyiso ayanga timbe maok kare ma Jokristo onego okwedi. Kuom ranyisi, e weche molworo ndiko mar 2 Timotheo 2:19, waneno kaka Paulo nyiso Timotheo ni 'kik omin wach' kendo 'opogre oa e weche manono mag oyuma.' (**Som 2 Timotheo 2:14, 16, 23.**) Moko kuom joma ne nie kanyakla nosechako ng'anyo ka gipuongjo miriambo. Nenore bende ni jomoko nosechako sieko gi weche moko makelo ywaruok. Kata obedo ni Muma ne ok kwed achiel kachiel wechegigo, wechego pod ne kelo pogruok e kanyakla. Mano nomiyo dhawo obedo e kindgi ka gimino wach kendo mano ne miyo lamo Jehova obed matek. Kuom mano, Paulo nojiwo ahinya gimomiyo ne dwarore gitamre "mbekni mofuwo, ma onge rieko."

¹⁰ E kindegi, ok yot yudo jo mong'anyo ne adiera to pod nie kanyakla. Kata kamano, pod wanyalo romo gi puonj moko maok osir gi Muma. Kata bed ni puonjgo oa kanye, nyaka wakwedgi. Ok en gima nyiso rieko kata matin chako yware gi joma nong'anyo, bed ni wawuoyo kodgi achiel kachiel, watudore kodgi e Intanet, kata watiyo gi yore mamoko. Kata bed ni wagalo ni wadwaro konyogi, goyo kodgi mbaka ok bi luwore gi siem ma wanono e Muma sani. Kar mano, kaka oganda Jehova wakwedo kendo wapogore gi puonj mag joma ong'anyo.

¹¹ Mopogore gi puonj mag miriambo

---

9. Ere kaka "mbekni mofuwo, ma onge rieko" ne kelo pek e kanyakla mar Jokristo mokwongo?

10. Ang'o monego watim sama waromo gi puonj mag joma ong'anyo?

11. En ang'o manyalo miyo "mbekni mofuwo" ochakre e kanyakla, to ere kaka jodong-kanyakla nyalo keto ranyisi maber?

mag joma ong'anyo, nitie gik mamoko mapod nyalo ketho kuwe e kanyakla. Kuom ranyisi, bedo gi paro mopogore opogore e wi yore mag manyo mor seche moko nyalo kelo ywaruok kod "mbekni mofuwo, ma onge rieko." En adier ni seche ma jomoko ochako jiwo jowadgi e kanyakla mondo oluw yore moko mag manyo mor maketho chike Jehova, jodong-kanyakla ok bi ling' aling'a ni nikech ok gidwar ywaruok kodgi. (Zab. 11:5; Efe. 5:3-5) Kata kamano, jodongo onego otang' kik giket ne ji chike ma maggi giwegi. Kinde duto giluwu puonj mayudore e Muma ma jiwogi niya: "Rituru kuedh Nyasaye manie lwetu, . . . ok kutimoru ruodhi e tich moketue, to kudoko ranyisi ni kueth."—1 Pet. 5:2, 3; **som 2 Jo Korintho 1:24.**

¹² Kuom wach manyo mor, riwruok mar oganda Jehova ok ndikga nyinge vidio, wende, buge, kod tuke kompyuta mowinjore koda maok owinjore. Nikech ang'o? Muma jiwo Jakristo ka Jakristo mondo otieg pache mondo ong'e "pogo e kind gik mabeyo kod gik maricho." (Hib. 5:14) Muma miyowa puonj mwanyalo tiyogo e timo yiero. E yore duto mag ngimawa, onego 'wayang gima long'o ne Ruoth.' (Efe. 5:10) Muma bende nyisowa ni wiye udi omi ting' mar tayo joodgi. Omiyo ginyalo tamo joodgi kik luw yore moko mag manyo mor.—1 Kor. 11:3; Efe. 6:1-4.

¹³ Puonj mag Muma mowuo kuomgi motelego, ok tigo e wach manyo mor kende. Gik mamoko ma bende nyalo kelo ywaruok oriwo wach rwakruok gi bidh-

---

12, 13. (a) Joneno mag Jehova neno nade yore mag manyo mor, to gin puonj mage mag Muma matayogi? (b) Puonj mowuo kuomgi e paragraf mar 12 inyalo tigo nade e weche mamulo ngima ng'ato owuon?

Tamri mbekni mag mino wach gi joma oweyo adiera
(Ne paragraf mar 10)

ruok, yore mag manyo thieth kod kit chiemo mwachamo, kaachiel gi yore mamoko matindo tindo ma ng'ato owuon onego otimie yiero. Jomoko nyalo dwaro chiko ngima jowetegi mondo oluw pachgi. Kata kamano, kapo ni onge chik kata puonj mayudore e Muma mokethi, onge tiende bedo gi ywaruok e weche machalo kamago nimar Muma wacho niya: "Jatich Ruoth ok owinjore otim miero, to onego obed mang'won gi ji duto." —2 Tim. 2:24.

KWED OSIEPE MARICHO!

¹⁴ En yo mane machielo ma 'ng'ato ka ng'ato ma hulo nying Ruoth, nyaka pogregu gi richo? En kuom tamore mako osiep gi jogo matimo timbe maok kare. Bang' Paulo wacho ni "Nyasaye oseketo mise motegno," nitie ranyisi machielo ma notiyogo ma bende puonjowa. Nondiko niya: "E ot maduong' nitie agulini mopo-

14. En ranyisi mane ma Paulo notiyogo manyiso gi-momiyo dwarore ni wakwed osiepe maricho?

gore; moko olos gi dhahabu kod fedha, to moko bende olos kod bao kod lowo. Moko gin mag tich mogen, to moko mag tich aticha." (2 Tim. 2:20, 21) Kae to nojiwo Jokristo mondo "opwodhre oa" kuom agulini mag "tich aticha."

¹⁵ Ranyisi ma Paulo notiyogono tiende en ang'o? E ranyisi ma notiyogono, noporo kanyakla mar Jokristo gi "ot maduong'," to ng'ato ka ng'ato e kanyakla nopimo gi "agulini," kata gige ot. Nitie gige ot moko kaka sende manyalo bedo mochido kata ting'o chilo manyalo hinyo ng'ato. Wuon ot ok bi riwo sendego gi mamoko maler kaka mag tedo.

¹⁶ E yo machalo kamano, jotich Jehova e kindegi ma temo mondo ngimagi obed maler, ok onego omak osiep gi jogo manie kanyakla ma kinde duto ketho chike Jehova gi wang' teko. **(Som 1 Jo Korintho 15:33.)** Ka dwarore ni watang' gi joma

15, 16. Ranyisi ma Paulo notiyogo mar "ot maduong'" puonjowa ang'o?

kamago *ei* kanyakla, donge mano nyiso ni onego 'wa a' kata kik wamak osiep gi joma ni *oko* mar kanyakla ma thothgi gin 'joma ohero mwandu, joma ok winj jonywolgi, joma ok luor Nyasaye, jorig wach, jo mager, joma ok ohero gik mabeyo, jo andhoga, kendo jo mohero mor mar piny moloyo hero Nyasaye'?—2 Tim. 3:1-5.

JEHOVA GUEDHOWA SAMA WAKAWO OKANG' MAPIYO

¹⁷ Muma nysisowa kaka Jo-Israel mamoko nokawo okang' mapiyo ka nonyisigi niya: "Auru e kar hemb Kora, Dathan gi Abiram." Ndikono dhi nyime wacho ni 'mit ne gia' kanyo. (Kwan 16:24, 27) Ne ok gicalore kata digni. Ndikono bende nyiso ni 'ne gia *kwonde duto*,' tiende ni ne gichorore mabor gi jogo kaka nyalore. Ne ok gidwar timo gimoro amora ma ne nyalo miyo kik gitony. Ne ok giluwu chik Jehova gi chuny ma nusnus. Ne ginyiso ayanga ni gin *kor* Jehova kendo ne *gikwedo* richo. Gin gik mage ma ranyisini puonjowa?

¹⁸ Kodok korka rito osiep me kindwa gi Jehova, onego wabed joma kawo okang' mapiyo. Mano e paro ma ne Paulo nigo ka nonyiso Timotheo mondo '*oring* oa e gombo mag yawuwowi.' (2 Tim. 2:22) Gie kindeno, Timotheo ne en ng'ama ng'ongo ma hike ne nyalo bedo 30 gi wiye. Kata kamano, "gombo mag yawuwowi" ok odewo ni ng'ato jahigini adi. Ka nonyalo romo gi gombo ma kamago, Timotheo nonego 'oringi' oa kuomgi. Mano tiende ni Timotheo ne nyaka "po-

17. Jo-Israel ma nomakore gi Jehova nokawo okang' mane mondo ginyis ayanga ni gikwedo richo?

18. En paro mane ma Paulo ne nigo ka nonyiso Timotheo niya, "ringi ia e gombo mag yawuwowi"?

gre gi richo." Yesu nowuoyo e gima chalo kamano ka nowacho niya: "Ka wang'i chwanyi, gole oko, iwite oa kuomi." (Math. 18:9) Kindegi bende, Jokristo maluwu chikni, kawo okang' mapiyo maok gicalore kata digni kapo ni gimoro manyalo ketho winjuokgi gi Nyasaye oriwo e nyimgi.

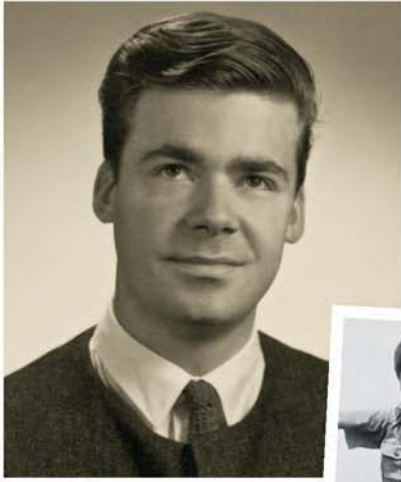
¹⁹ Moko kuom Joneno mag Jehova machon ne gin wasumbni mag kong'o, ose ng'ado mar weyo chuth madho kong'o. Joneno moko to oseweyo luwo kit yore moko mag manyo mor kata obedo ni yorego ok richo, to giweyogi nikech yorego nyalo chiero nyawo moko ma gin-go. (Zab. 101:3) Kuom ranyisi, kane owadwa moro pok obedo Janeno, nohero kuonde mitimoe pati kod mimielloe miende mochido. Kata kamano bang' puonjore adiera, nowere chuth gi wach miel kata sama en gi Joneno wetene e nyasi moro, nikech noluor ni mano ne nyalo chiero gombo kod paro maricho ma ne en-go chon. En adier ni ok otam Jokristo ni kik gibil kong'o, kata ni kik gimiel, kata ni kik gitim gik mamoko maok gin richo. Kata kamano, onego wakaw okang' mapiyo mondo watamre gimoro amora manyalo ketho winjuokwa gi Nyasaye.

²⁰ Bedo ni iluongowa gi nying Nyasaye miyowa ting' maduong' ahinya. Nyaka wabed joma 'pogore gi richo' kendo ma "a kuom rach." (Zab. 34:14) En adier ni timo kamano ok yot kinde duto. To gima hoyo chunywa en ni kinde duto Jehova ohero kendo "ong'eyo joge" maluwo yorene makare. —2 Tim. 2:19; **som 2 Weche mag Ndalo 16:9a.**

19. Jomoko osetimo ang'o e kindegi mondo giritre kik giketh winjuokgi gi Nyasaye?

20. Kata obedo ni seche moko ok yot 'pogore gi richo,' en ang'o ma hoyowa kendo miyowa chir?

Ka an jahigni 20 gi wiye
kod kapod atin

Wuonwa ne Otho To Bang'e Nayudo Machielo

KAKA IWACHONWA GI GERRIT LÖSCH

NE ONYUOL wuonwa e taon miluongo ni Graz, e piny Austria, e higa 1899. Ne pod en rawera e kinde Lweny Mokwongo mar Piny. Kane Lweny mar Ariyo mar Piny ochakore e higa 1939, Jo-Jerman nondike e tij lweny. Ne onege kane gigoyo lweny e piny Russia e higa 1943. Kamano e kaka nalalo babana e tho ka an mana jahigini ariyo. Omiyo ok nang'eye maber. Wachno ne litna ahinya kane ajane-no kaka thoth nyithindo mamoko e skul to ne nigi wuonegi. Bang'e ka naborawera, napuonjora e wi Wuonwa machielo manie polo maok nyal tho. Wachno nohoyo chunya ahinya.

NGIMANA KA AN GI JO-SKAUT MAMOKO

Kane an jahigini abiriyo, nadonjo e riwruok moro miluongo ni Boy Scouts. Riwruogno yudore e piny mangima kendo nochake higa 1908 e piny Great Britain gi jatend jolweny miluongo ni Robert Stephenson Smyth Baden-Powell. E higa mar 1916 nochako riwruok moro miluongo ni Wolf Cubs (kata Cub Scouts) ne rowere ma pod ne tindo kaka an.

Nahero ahinya wuodhe ma ne wajobedogo e giko juma—ka wanindo e hembe, warwako yuni-

fom, kendo wapangore ka igoyo bul. Gima nahero moloyo ne en bedo kanyachiel gi Jo-Skaut wetena, ka wawer kwalworo mach gotieno, kendo tugo e bunge. Nitie gik mathoth ma ne wapuonjore e wi chuech to mano nomiyo ahero tije Jachwechwa.

Ne ijiwo Jo-Skaut mondo obed gi timbe mabeoyo pile ka pile. Mano e chik matayogi. Ne wajomosome niya, "Waikore Kinde Duto." Wehego ne mora ahinya. E grubwa, ne nitie yawuowi mokololo 100, nusgi ne gin Jo-Katholik, nus machielo Jo-Protestant, to achiel ne en Ja-Budha.

Chakre higa mar 1920, Jo-Skaut e piny duto jobedoga gi romo kinde ka kinde miluongo ni *jamborees*. Ne adhi e romo mar abiriyo mar World Scout Jamboree ma ne otim Bad Ischl e piny Austria e dwe mar Agost 1951, kod romo mar ochiko ma ne otim Sutton Park machiegni gi Birmingham e piny England e dwe mar Agost 1957. E romo mar ochikono, Jo-Skaut ma dirom 33,000 mawuok e pinje kod alwora mopogore opogore 85 nobiro. E wi mano ji madirom 750,000 nolimowa moriwo nyaka Queen Elizabeth ma England. Kuoma, mano ne en riwruok mar owete e piny ngima. Ne ok ang'eyo ni kare ne adhi bedo e riwruok moro machielo maberie miwuoro mar owete madier e piny mangima kendo moting'o joma ohero Nyasaye gadier.

KAKA NAKWONGO ROMO GI JONENO MAG JEHOVA

E higa mar 1958, noyudo achiegni tieko tiegruok mara kaka jasab welo e otel miluongo ni Grand Hotel Wiesler mayudore Graz, e piny

Austria. Kane atiegora kanyo, naromo gi jatich wadwa miluongo ni Rudolf Tschiggerl, ma nolony e tedo gik modok korka makati gi kek. En ema nokwongo lendona kama ne watiyeno. Noyudo pokawinjo, gimoro amora e wi adiera. Nokwongo wuoyo koda e wi puonj mar Didek, konyisa ni mano ok en puonj mayudore e Muma. Ne aywara kode katemo nyise ni puonjno ni kare. Nahero Rudolf ahinya, omiyo natemo seme mondo oduog olem e Kanisa mar Katholik.

Rudolf, ma ne wajaluongo ni Rudi, nokelona Muma. Naramo ni an adwaro mana Muma mar Jo-Katholik. Nachako somo Mumano kae to afwenyo ni Rudi nosoyo trakt moro mogo gi Watchtower Society ei Mumano. Ne ok ayie gi wachno nikech naparo ni trakt kaka mago inyalo ndiki e yo mamiyo wechene nenore ka gima gin adiera, to samoro ok gin adiera. Kata kamano, ne ayie goyo kode mbaka e wi Muma. Rudi notiyo gi rieko kendo ne ok ochako omiya buk moro amora. Kuom dweche adek, ne wajalalore kode e mbaka

Rudi Tschiggerl ma ne en jatet mang'ula, ema nokwongo lendona

mag Muma, kendo ne wajawuoyo aming'a nyaka otieno.

Bang' tieko tiegruok mara Graz ma en taon manthurwa, mamana nochulona pesa mondo adhi nyime gi somo e skul moro ma ne tiego joma nyalo bedo jotend otel. Omiyo ne adhi e skul mayudore e taon miluongo ni Bad Hofgastein, mayudore e hoho man e kind gode mag Alps. Skundno pod notudore gi otel mar Grand Hotel ma ne ni Bad Hofgastein kendo seche moko najatiyo kuno mondo amed lony kuom gik ma nasepuonjora e klas.

NYIMINE ARIYO MA JOMISONARI LIMA

Rudi notero adres mara ne ofis mar Joneno mag Jehova man Vienna, kae to ofisno nokowo adresno ne nyimine moko ariyo ma ne gin jomisonari miluongo ni Ilse Unterdörfer kod Elfriede Löhr.* Chieng' moro ng'ama ne rwako welo e otel kama ne atiyeno, noluonga kanyisa ni nitie mine moko ariyo ma ne rita oko e mtoka. Nabwok ahinya nikech ne ok ang'eyogi kata matin. Kata kamano ne adhi mondo ane ni gin ng'a gini. Bang'e nafwenyo ni ne gin Joneno ma notiyo tij kowo buge e piny Jerman e kinde ma tij Joneno ne ogo marfuk kapok Lweny mar Ariyo mar Piny ochakore. Kata kapok lwenyino ochakore, noyudo osemakgi gi polise ma aling' ling' mag Jerman (Gestapo) kendo notergi e kambi mar tuech miluongo ni Lichtenburg. Kae to kane lweny dhi nyime, nochak otergi e kambi machielo miluongo ni Ravensbrück, man machiegni gi Berlin.

Nyiminego ne nyalo bedo mbese mamana, omiyo namiyogi luor mowinjore. Mano e momiyo ok nadwar kethonegi sa kapuonjora kodgi Muma kae to bang' jumbe kata dweche moko, to awachnegi ni koro ok adwar dhi nyime gi puonjruok. Omiyo nakwayogi mondo gikelna ndiko mogwaro mawuoyo e wi puonj mar Jo-Katholik mawacho ni jaote Petro ema ne en pop mokwongo, kendo ni pop moko duto wuoyo e loye. Nakonegi ni ka gikelona ndikogo to ne adhi dhi ir padriwa mondo wawuo kuom ndikogo. Naparo ni timo kamano ne dhi miyo ang'e adiera.

* Ne sigand ngimagi e gaset mar *The Watchtower* mar Novemba 1, 1979.

KAKA NAPUONJORA ADIERA E WI WUONWA MANIE POLO

Kanisa mar Jo-Katholik tiyoga gi weche ma Yesu nowacho e Mathayo 16:18, 19 mondo gisirgo puonjgi ma wacho ni Petro ema ne en pop mokwongo to pop mamoko duto wuoyo e loye. Kanisano bende puonjo ni pop ok nyal ketho sama owuoyo e wi puonj mag kanisa. Ne ayie gi puojno kendo naparo ni ka pop ma Jo-Katholik dendo ni *Baba Mtakatifu* ok nyal riambo e puonj mag kanisa, to pop wuon oyie gi puonj mar Didek, kare puonj mar Didek en adier. To kapo ni pop nyalo wacho miriambo, to kare puonj mar Didekno bende en miriambo. Kare e momiyi kuom Jo-Katholik mang'eny puonj mar ni jaote Petro ema ne en pop mokwongo kendo ni pop mamoko wuoyo e loye, en puonj maduong'negi ahinya nikech gik mamoko ma gipuonjo otenore kuom puonjno!

Kane alimo padri marwa, ne ok onyal dwoko penjo maga. Kar mano, nogolo bug Jo-Katholik moro e shelf manyiso kaka pop luwore. Nakawo bugno ma adhi goda dala. Nasome, kendo ne adok ire ka an gi penjo mamoko mathoth. Gikone kane ok onyal dwoko penjoga, nonyisa niya: "Ok anyal loko pachi, to in bende ok inyal loko pacha. . . Ori-ti!" Ok nodwar wuoyo koda kendo e wi wehego.

Gi kanyono, naikora puonjora Muma gi Ilse gi Elfriede. Ne gipuonja adiera mathoth e wi Wuonwa manie polo ma en Jehova Nyasaye. (Joh. 17:11) Pod ne onge kanyakla moro amora e alworano, omiyo nyiminego ne chokore e dala ng'at moro ma norwako wach gi joode. Joma nok kende ema ne biroga. Ne onge owadwa mosebati ma ne nyalo tayo chokruogego, omiyo Ilse kod Elfriede ema ne tayo chokruogego. Seche moko owadwa mowuok e taon machielo ne jabiro golonwa twak mar ji duto ka wan e ot michulo.

ACHAKO TIJ LENDO

Ilse gi Elfriede nochako puonjore koda Muma Oktoba 1958, kae to nobatisa dweche adek bang'e, Januar 1959. Kane pok obatisa, ne apenjo nyiminego kabe anyalo dhi kodgi lendo ot ka ot mondo ane kaka ilendoga. (Tich 20:20) Bang' lendo kodgi

Ilse Unterdörfer kod Elfriede Löhr nochako puonjore koda Muma e higa mar 1958

dichiel, nakwayogi kabe ginyalo miya alwora mara mar lendo. Ne gimia gweng' moro ma ne adhigae lendo ot ka ot kenda, kendo ne ajadok limo joma orwako wach. Owadwa ma nakwongo lendogo ot ka ot, ne en jarit-alwora ka nobiro limowa bang'e.

E higa 1960, bang' tieko tiegruok mara, nadok e taon ma thurwa mondo atem konyo wedena ong'e adiera mag Muma. Onge ng'ato ang'ata kuomgi moserwako adiera nyaka chil kawuono. Kata kamano nitie jomoko mosechako nyiso ni bet gidwaro ng'eyo adiera.

ACHAKO TIYO NE NYASAYE GI THUOLONA DUTO

E higa mar 1961, barupe mawuok e ofis ne isomo e kanyakla duto mondo ojiw jolendo obed jopainia. Ne pok akendo, bende ne ok an jamidekre omiyo ne ok ane gima mona bedo painia. Nawuoyo gi jarit-alwora marwa miluongo ni Kurt Kuhn kanyise paro ma ne an-go mar dhi nyime gi tich kuom dweche moko matin, mondo ayudie pesa ma nanyalo nyiewogo mtoka mondo okonya e tij painia. Nopenja kama: "Be nochuno ni Yesu gi jootene obed gi mtoka eka mondo gilend kuom thuologi duto?" Penjo ma nopenjano nokonya. Nachano mar bedo painia mapiyo kaka nyalore. To nikech ne atiyi kuom seche 72 juma ka juma e otel, ne nyaka atim lokruoge moko.

Napenjo jatenda kabe nonyalo yie mondo ati kuom seche 60 e juma. Noyiena kendo osacha ben-de ok nong'ado. Bang' kinde matin, nachako akwaye kanyalo tiyo kuom seche 48 e juma. Noyie-na kendo ne ok ong'ado osacha. Bang'e kendo nachako akwaye konyalo yiena ati kuom seche 36 matiende ni seche 6 kuom ndalo 6, kendo noyiena to gima iwuoro en ni chudo to ne en mana macha macha! Ne nenore ka gima jatendano ne ok dwar ni awe tich. Gi thuolono, nabedo japainia mapile. Kindego ne idwaro ni painia olend kuom seche 100 e dwe.

Dweche ang'wen bang'e, ne oketa painia make-nde kendo jatij kanyakla e taon miluongo ni Spittal an der Drau, e alwora mar Carinthia. Ndalogo jopainia makende ne onego olend kuom seche 150 e dwe. Ne aonge japaina wadwa kata ka-mano, ne amor kane nyaminwa moro miluongo ni Gertrude Lobner, ma ne konyo kaka jakony mar jatij-kanyakla, ne riwa lwedo e tij lendo.*

MIGEPE MOPOGORE OPOGORE

E higa 1963, nogwela mondo abed jarit-alwora. Seche moko ne ajaidho gach reru ka awuok e kanyakla achiel nyaka e machielo kating'ora gi sanduge mapek. Thoth owete ne onge gi mtoka, omiyo onge ng'ama ne nyalo biro romona e stesen mar gach reru mondo okonya ting'o osikena. Mondo omi kik nena ka ng'ama "sungore," najadagi kawo taksi mondo otera kama ne adhiye. Omiyo najawuotho gi tienda nyaka kama ne adhiyeno.

E higa 1965, kapok akendo, nogwela mondo adhi e Skul mar Gilead e klas mar 41. Thoth jowetena ma ne wan-go e klasno ne pok odonjo e kend. Gima nawuoro en ni bang' tieko skundno, nodwo-ka e migawo mar jarit-alwora e pinywa mar Austria. Kata kamano kane pok awuok Amerika, ne okwaya mondo adhi ati kanyachiel gi jarit-alwora machielo kuom jumbe ang'wen. Namor ahinya le-ndo gi owadwa miluongo Anthony Conte, ma ne en ng'at ma jahera, ng'at mohero tij lendo kendo ma ne nigilony mamalo e tijno. Ne watiyo kanya-chiel e alwora mar Cornwall mantie New York.

* Tinde kar bedo gi jatij kanyakla kod jakonyne, nitie jachan bura mar jodongo kod jagoro e kanyakla ka kanyakla.

Ka nadok Austria, nomiya migawo e alwora moro kama naromoe gi nyaminwa moro ma ja-ber ma pok nokendi miluongo ni Tove Merete. Nodongo e adiera chakre ka en jahigini abich. Sama owete penjowaga ni ne waromo nade, waja-dwokogi e yor angera ni, "Ofis ema nochano." Ne wakendore higa achiel bang'e e dwe mar April 1967, kendo ofis noyiena dhi nyime bedo ja-rit malworo ka wan kanyachiel.

E higa ma noluwo, nafwenyo ni Jehova nosecha-ko kwana kaka wuode mowalo gi roho. Kanyo e kama winjruok makende nochakore e kinda gi Wuonwa me polo kaachiel gi jogo duto ma 'ywak ni, "Abba! Wuora!"' kaluwore gi Jo Rumi 8:15.

An kaachiel gi Merete ne wadhi nyime bedo e migawo mar jarit alwora kod distrikt nyaka e higa mar 1976. Seche moko kane koyo ng'ich ahinya, ne wajanindo ka koyo chuchowa nikech ne waon-ge masin maketo ot obed maliet liet. Chieng' moro ne wachiewo mwayudo ka ongedwa gi yo ka wiye malo tek ta nikech ng'ich mar baraf! Gikone ne wang'ado ni wabiro ting'oga masin makelo liet

---

Chieng' aruswa

Kane an Austria, nahero lendo katiyo gi yore mopogore opogore, moriwo lendo e ndara

mondo okonywa gotieno sama koyo ng'ich. Kuo-nde moko, ne nyaka wawuothi e wi pe sama wadhi e baf man oko gotieno ka koyo ng'ich ahinya. E wi mano, ne waonge ot. Omiyo Wuok Tich ka Wuok Tich, ne chuno ni nyaka wabed e dala owa-dwa kata nyaminwa ma nomiyowa kar nindo ka wan e limbe e kanyaklano. Kae to, Tich Ariyo gokinyi, ne wadhi e kanyakla machielo.

Anyalo wacho ka amor ni kuom higinigo duto, jaoda osebedo ka riwa lwedo ahinya. Ohero tij le-ndo kendo onge odiechieng' ma asegaparone ni odhi olendi. Bende, ohero owete gi nyimine kendo odewo ji ahinya. Mano osekonya ahinya.

E higa mar 1976, nogwelwa mondo wadhi wati e ofis mar Austria mayudore e taon mar Vienna, kendo noketa jakanyo mar Komiti Matayo Bad Ofis. Gie kindeno, ofis mar Austria ema nochung' ne pinje mogwaro man Eastern Europe, kendo ofi-sno ema ne chano e yo mariek kaka pinjego ne nyalo yudo buge koda gasede. Owadwa miluongo ni Jürgen Rundel ema ne tayo tijno. Ne an gi thu-olo majaber mar tiyo kode kendo bang'e nayudo thuolo mar chung' ne tij loko bugewa e dhok moko apar ma ne iwacho e pinje mag Eastern Eu-

rope. Jürgen gi chiege miluongo ni Gertrude, pod dhi nyime tiyo ne Nyasaye ka gin jopainia make-nde e piny Jerman. Chakre higa mar 1978, ofis man Austria nochako tiyo gi masin moro e goyo gasede e dhok auchiel. Ne wajaoro gasede gi buge e pinje mamoko ne joma okwayo. Otto Kuglitsch, masani tiyo e ofis man Jerman gi chiege miluongo ni Ingrid, ema nochung' ne tijego.

Owete man Eastern Europe bende ne goyo gase-de e pinjegi ka gitiyo gi masinde mag *mimeograph* kata goyo gasedogo ka gitiyo gi filim. Kata kama-no, pod ne dwarore ni oriwgi lwedo gi pinje ma-moko. Jehova norito tijni, kendo ka wan e ofis man Austria ne wahero ahinya owete ma ne tiyo e chal matek kuom higinini mogwaro kane tijwa ogo marfuk.

LIMBE MAKENDE E PINY ROMANIA

Nayudo thuolo makende e higa 1989 mar dhi Romania kanyachiel gi Owadwa Theodore Jaracz, ma ne en achiel kuom jokanyo mar Bura Maduong'. Ne wadhi konyo grup moro maduong' mar owete mondo ochak oriwre kendo gi oganda mar Jehova. Kochakore higa mar 1949, owetego

noweyo tudore gi riwruok mar oganda Jehova kendo ne giloso kanyakla ma magi giwegi. Kata kamano, pod ne gidhi nyime lendo kendo batiso ji. E wi mano, ne itweyogiga e jela nikech tamruok riwo lweny lwedo, mana kaka Jokristo madier mitayo gi ofis maduong' mar Joneno mag Jehova ne timo. Tijwa ne pod ogo marfuk e piny Romania, omiyo ne waromo aling' ling e od Owadwa Pamfil Albu gi jodongo ang'wen ma ne riwe lwedo, kaachiel gi owete ma noyier gi Komiti mar Piny Romania. Ne wadhi gi owadwa machielo mawuok

---

Agombo ahinya neno chier mabiro timore e piny ka an e polo mondo abi anee wuonwa ma nonywola

Austria miluongo ni Rolf Kellner mondo okony e loko dhok.

E otieno mar ariyo ka wawuoyo, Owadwa Albu nowuoyo gi jodonge ang'wen-go kohombogi mondo giriwre kodwa kendo e riwruok mar oganda Jehova. Nowachonegi kama: "Kaok watimo kamano sani, to ok wabi yudo thuolo machielo kendo." To nikech mano, chiegni owete 5,000 noduogo kendo e riwruok mar oganda Jehova. To mano kaka Jehova nolocho kendo nokuod wi Satan!

Kochomo giko higa mar 1989, kane pok loch mag Jo-Komunist opodho e pinje mag Eastern Europe, Bura Maduong' nogwelowa an kaachiel gi jaoda mondo wadhi wati e ofis maduong' mar Joneno man New York. Wachno nokawowa gi wuoro ahinya. Ne wachako tiyo e Bethel man Brooklyn e dwe mar Julai 1990. Ka nochopo 1992, noyiera kaka jakony mar Komiti Mochung'ne Tij Lendo man e bwo Bura Maduong', kendo kochakore Julai 1994, asebedo gi thuolo makende mar bedo jakanyo mar Bura Maduong'.

APARO GIK MA NOTIMORE CHIEN KENDO AKIYO MAN NYIME

Kinde ma ne ajatiyo kaka jasab welo e otel nossekalo nene. Gie sani an gi thuolo makende mar iko kendo pogo chiemb chuny ne owete me piny mangima. (Math. 24:45-47) Ka atemo paro higini mokalo 50 masebedo ka atiyonego Nyasaye kuom thuolona duto, adwoko erokamano ahinya ne Jehova kendo amor neno kaka osegwedho riwruok mar owete e piny ngima. Ahero dhi e chokruoge moriwo pinje nikech ijiwo ahinya wach puonjruok e wi Jehova, Wuonwa me polo, kod adiera manie Muma.

Alemo bende mondo ji tara gi tara opuonjre Muma, orwak adiera, kendo gitine Jehova kanyachiel ka gin e riwruok mar owete me piny ngima. (1 Pet. 2:17) Agombo ahinya neno chier mabiro timore e piny ka an e polo mondo abi anee wuonwa ma nonywola. Ageno ni wuonwa, minwa, gi wedena mamoko duto biro bedo gi siso mar lamo Jehova ka gin e Paradiso.

Ka wan Brooklyn, New York gi jaoda

“Un Jonenona”

“Un jonenona, Jehova owacho.”—ISA. 43:10.

BEDO janeno tiende en ang’o? Diksonari moro wacho ni janeno en “ng’at moneno ka gimoro timore kendo ochiwo ripot mar gima otimoreno.” Kuom ranyisi, e taon miluongo ni Pietermaritzburg, man e piny South Africa, osebed kigoyo gaset moro miluongo ni *The Witness* kuom higini mokalo 160. Nying gasedno owinjore ndi nikech gimaduong’ ma gaset one-go otim en wacho adimba gik matimore e piny mangima. Ng’ama nochako ndiko gasedno nosingore ni gasedno biro wacho “adiera, adiera duto, kendo ok nowach gima opogore gi adiera.”

² Gimalit en ni jofwamb weche manyien ok osebedo kawachoch adiera duto madwarore e wi Nyasaye kod gik mosetimo. Mano e gimomiyo Nyasaye nowacho kama kokalo kuom jana-bi Ezekiel: “Ogendini nong’e ni an ie Jehova.” (Eze. 39:7) Kata kamano, Jaloch mar piny gi polo ok ti gi joland weche mag pinyini ni ema mondo oland dwaro mage e pinyka. En gi Joneno madirom milion aboro mayudore e piny mangima mawuoyo gi ji kuome kendo malando ne ji gik ma nosetimo ne dhano chon koda motimo e kindegi. Oganda maduong’ mar Jonenogi be-nde lando gik mabeyo ma Nyasaye osingo ni obiro timo ne dhano e kinde mabiro. Kuom keto tij chiwo neno obed

1, 2. (a) Bedo janeno tiende en ang’o, to jofwamb weche ok osebedo kati-mo ang’o? (b) Ang’o momiyeh Jehova ok ti gi gige fwambo weche mag pinyini e lando dwache?

BE INYALO DWOKO?

Jo-Israel nobedo joneno mag Jehova e yore mage?

Tiend nying Nyasaye en ang’o?

Wanyalo nyiso nade ni wamor kod thuolo momiwa mar bedo joma iluongo gi nying Nyasaye?

Puonjo nyithindwa e wi Jehova miyo nyinge duong'
(Ne paragraf mar 5 kod 6)

mokwongo e ngimawa, wanyiso gadier ni wadak kaluwore gi nying ma Nyasaye nomiyowa mayudore e Isaiah 43:10 niya: “Un jonenona, Jehova owacho, jatichna maseyiedho.”

³ Bedo joma iluongo gi nying Jehova en thuolo makende nimar en “Ruoth mochwere,” ma wachonwa niya: “Ma e nyinga nyaka chieng’, kendo ma e raparna nyaka tienge duto”! (1 Tim. 1:17; Wuok 3:15; pim gi Eklesiastes 2:16.) E higa mar 1931, Jopuonjre mag Muma nochako luongore ni Joneno mag Jehova. Bang’e, thothgi nondiko barupe ka gigoyogo erokamano kuom lokruok ma notimno. Kanyakla moro e piny Kanada nondiko kama: “Bedo ni iluogowa ni ‘Joneno mag Jehova’ en gima omorowa ahinya, kendo ojiwowa mondo wadag kaluwore gi nyingno.”

3, 4. (a) Jopuonjre mag Muma nochako tiyo gi nying manyien karang’o, to ne giwinjo nade? (Ne picha manie chak sulani.) (b) Gin penjo mage ma wabiro nono?

⁴ Inyalo nyiso nade ni imor bedo ng’at miluongo gi nying Nyasaye? E wi mano, be inyalo lero gimomiyo Jehova luogowa ni Jonenone kaluwore gi bug Isaiah?

JONENO MAG NYASAYE E KINDE MACHON

⁵ Ng’ato ang’ata ma ne en Ja-Israel e kinde Isaya ne iluongo ni ‘janeno’ mar Jehova, to ogandano duto ne iluongo ni ‘jatich’ Nyasaye. (Isa. 43:10) Yo achiel ma jonyuol ma Jo-Israel ne chiwogo neno ne en kuom puonjo nyithindgi gik ma Nyasaye nosetimo ne kweregi. Kuom ranyisi, ka ne imiyo-gi chik mar timo Pasaka higa ka higa, ne onyisgi niya: “Ka nyithindu nowachnu ni, Tiend timni to ang’o kuomu? Eka unuwachi, Ma e misango mar pasaka mar Jehova, ma nokadho kuom ut nyithind Israel

5, 6. (a) Jonyuol ma Jo-Israel nobedo joneno mag Jehova e yore mage? (b) En ang’o kendo ma nochik jonyuol ma Jo-Israel mondo otim, to ang’o momiyo jonyuol ma Jokristo e kindegi bende onego otim kamano?

e Misri, ka nogoyo Jo-Misri, ka nowaro utewa.” (Wuok 12:26, 27) Nyaka bed ni jonyuolgo ne nyiso nyithindgi ni kane Musa okwongo dhi ir ruodh Misri kowaye thuolo mondo owe Jo-Israel odhi olam Jehova e thim, Farao nodwoko niya: “Jehova to ng’a, ma dawinj dwonde kendo awe Jo-Israel gidhi?” (Wuok 5:2) Bende ne ginyalo pimo ne nyithindgi ni bang’ masiche apar ma ne ogogo piny Misri, kendo bang’ Jo-Israel yombo jolweny mag Misri e Nam Makwar, dwoko mar penjo ma Farao nopenjo nonenore ayanga. Jehova nonyiso ni en e Nyasaye Manyalo Duto. Bende, oganda Israel duto noneno adier ni Jehova en Nyasaye madier kendo ma chopo gik mosingo.

⁶ Onge kiawa ni Jo-Israel ma ne mor bedo joma iluongo gi nying Jehova nonyiso nyithindgi kod jodak ma nobiro tiyo e utegi kaka wasumbni, gik madongo kendo miwuoro ma Jehova notimo. Gima chielo maduong’ ma Jehova nochikogi en ni gitieng nyithindgi oluw chike ma noketo motudore gi bedo maler. Jehova nowacho kama: “Beduru maler: nikech an Jehova Nyasachu Aler.” (Lawi 19:2; Rapar 6:6, 7) To mano doko ranyisi maber ne jonyuol ma Jokristo e kindegi ma bende nyaka tieg nyithindgi obed joma ler e yore duto mondo gimigo nying Nyasaye duong’!—**Som Ngeche 1:8; Jo Efeso 6:4.**

⁷ Omiyo kuom kinde duto ma Jo-Israel ne luwo chike Nyasaye, ne gichiwo neno maber e wi nying Nyasaye. Nonyisgi kama: “Ogendini duto mag piny none kaka oluongi gi nying Jehova; kendo gini-luori.” (Rapar 28:10) Kata kamano, gima lit en ni kinde mang’eny oganda Jo-Israel ne ok luw chike Nyasaye. Kinde ka kinde ne gilamo nyiseche manono molos gi luet

7. (a) E kinde ma Jo-Israel nomakore gi chike Jehova, ogendini ma nolworogi ne nenogi nade? (b) En ting’ mane ma joma iluongo gi nying Nyasaye nigo?

dhanu. E wi mano, mana kaka nyiseche mag Jo-Kanaan ma ne gilamo, ne gibedo joma ger machiwo nyithindgi kaka misango kendo ma sando joma odhier. Mano doko puonj maduong’ ahinya ma jiwowa mondo kinde duto wabed joma ler ka waluwo ranyisi mar Nyasachwa Maler Chutho ma iluongowa gi nyinge!

‘NEURU! ANATIM GIMORO MANYIEN’

⁸ Jehova nokoro kaka ne odhi reso Jo-Israel owuog e bwo tuech, kendo mano ne en gima Jo-Israel duto ne dhi neno. (Isa. 43:19) Sula auchiel mokwongo e bug Isaiah wuoyo ahinya e wi siem e wi masiche ma ne dhi yudo Jerusalem kod mier ma nolwore. Jehova, manyalo nono chuny ji, nonyiso Isaya mondo odhi nyime chiwo siemno kata obedo ni Jo-Israel ne ok dhi rwako siemno. Isaya nobwok ahinya kendo nodwaro ng’eyo ni oganda Nyasaye ne dhi bedo gi chuny matek kuom kinde maromo nade. Nyasaye nodwoke nade? Nodwoke kama: “Nyaka mier obedi mowe, maonge jo modakie, kod udi maonge dhano, kendo piny obedi mowe chuth.”—**Som Isaiah 6:8-11.**

⁹ Isaya noyudo oteno e higa mogik ka Ruoth Uzzia locho, ma ne en chiegni higa mar 778 Ka Ndalowa Podi. Nodhi nyime bedo janabi kuom higni 46 nyaka bang’ higa mar 732 K.N.P., e kinde loch Ruoth Hezekia. Mago ne gin higni 125 kapok noketh Jerusalem e higa mar 607 K.N.P. Omiyo, ne onyis Jo-Israel gima ne dhi yudo pinygi higni mang’eny kapok mano otimore. Kindegi bende, Jehova osechiko jotichne mondo onyis ji chon-chon gik mabiro timore e kinde mabiro. Kuom

8. En ote mane ma Jehova nomiyo Isaya, to Isaya nokawo wachno nade?

9. (a) Weche ma Isaya nokoro e wi Jerusalem notimore karang’o? (b) En ang’o machiegni timore e kindegi madwarore ni wang’e?

Jehova En Nying Makende

Tiend nyingno

“Omiyo Gima Odwaro Timore”

Gimomiyo nyingno owinjore kode

- Nochweyo gik moko duto
- Odhi nyime miyo dwache otimre

Gima nyingno elonwa

- Obiro bedo gimoro amora modwaro mondo singoge duto ochop kare
- Omiyo chuechne otim gimoro amora madwarore mondo ochop dwache
- Onge gimoro amora manyalo tame timo kata manyalo geng’o dwache kik chop

higni 135 chakre go gaset mokwongo mar *The Watchtower*, gasedni osebedo ka nyiso joma some obed kong’eyo ni loch marach mar Satan chiegni rumo, kendo ibiro kaw kare gi Loch mar Higni Gana Achiel mar Yesu Kristo.—Fwe. 20:1-3, 6.

¹⁰ Jo-Yahudi mang’eny ma ne winjo wach noyie bedo e bwo loch mar Jo-Babulon kendo mano nomiyo gitony kane iketho Jerusalem mi otergi e tuech. (Yer. 27: 11, 12) Bang’ tieko higni 70 kuno, jotich Nyasaye noneno kaka weche mabeyo ma nokorgi nochopo: ‘Jehova, mawarou, Ng’a Maler mar Israel, owacho kama: “Aseoro joga Babulon, nikech un; nagolgi giduto e duong’gi.”’—Isa. 43:14.

10, 11. Gin weche mage ma Isaya nokoro ma Jo-Israel ma ne ni Babulon noneno ka timore?

¹¹ Kaluwore gi weche ma nokorgo, gimoro miwuoro notimore e otieno moro e chak dwe mar Oktoba 539 K.N.P. Ka ruodh Babulon gi jodonge moko ne pako nyiseche molos gi luet dhano ka gimadho divai e okombe ma ne gigolo e hekalu man Jerusalem, jolweny mag Media gi Persia nomonjo Babulon mi giloye. E higa mar 538 kata 537 K.N.P., ruoth Kuros ma note-lo ne jolweny ma noketho Babulon, no-golo chik mondo Jo-Yahudi odog thurgi mondo gidhi giger hekalu mar Nyasaye ma ne ni Jerusalem. Isaya ne okoro wechegi duto moriwo koda singo Jehova ni ne odhi rito joge ma noloko chunyi gi ka gidok Jerusalem kendo ni nodhi miyogi gik ma dwarore. Nyasaye nowacho ni ne gin ‘joma nochueyo obedi mage owuon, mondo giland weche ma gipakego.’ (Isa. 43:21; 44:26-28) Bang’ Jo-Yahudigo duogo Jerusalem ma giger ne Jehova hekalu kendo, ne gibedo joneno ni Jehova kende e Nyasaye madier ma kinde duto chopo gik mosingo.

¹² Ji gana gi gana maok Jo-Israel noriwo-re kodgi kane gidok Jerusalem, kendo bang’e ogendini mamoko bende noriwo-re kodgi e lamo Jehova. (Ezra 2:58, 64, 65; Est. 8:17) Kindegi, “oganda mang’ongo” ma gin ‘rombe mamoko’ mag Yesu, riwo lwedo Jokristo mowal ma gin “Israel mar Nyasaye.” (Fwe. 7:9, 10; Joh. 10:16; Gal. 6:16) Oganda mang’ongo bende iluongo ni Joneno mag Jehova, ma en nying ma Jehova luongogo jotichne duto.

¹³ E kinde Loch mar Higni Gana Achiel mar Kristo, oganda mang’ongo biro bedo mamor lero ne joma ochier kaka ne en thuolo makende bedo Joneno mag Jehova e ndalo mag giko. To mondo wabi wayud

12, 13. (a) Gin jomage ma bende ne odhi gi Jo-Israel Jerusalem kane gidok gero hekalu? (b) ‘Rombe mamoko’ onego otim ang’o sama giriwo lwedo “Israel mar Nyasaye,” to gin gi geno mane?

thuolo mar timo kamano, nyaka wadag kaluwore gi nyingwa e kindegi kendo watem matek mondo wasik ka wan joma ler e wang' Nyasaye. E wi mano, kata watem matek machalo nade, pod nyaka wakwa ng'wono pile ka pile nikech wan joketho kendo ting'o nying maler mar Nyasaye en ting' maduong' ma odhialwago.—**Som 1 Johana 1:8, 9.**

TIEND NYING NYASAYE

¹⁴ Mondo wamed kawo mapek thuolo makende momiwa mar ting'o nying Nyasaye, ber mondo wapar matut tiend nyingno. Nying Nyasaye ma kinde mang'eny iloko ni "Jehova," ogol e wach mayudore e dho-Hibrania makelo paro mar timo gimoro kendo inyalo loke ni "bedo gimoro." Omiyo, wanyalo wacho ni nying ma Nyasaye luongorego ni Jehova tiende en ni "Omiyo Gima Odwaro Timore." Tiend nyingni owinjore gi migawo ma Jehova nigo kaka Jachwech mar polo gi piny, kendo kaka Jal machopo dwaro mage. Kaka kinde medo kalo, Nyasaye medo miyo dwache otimre, kendo onge ng'ato ang'ata kata mana Satan manyalo geng'o dwache mondo kik timre.

¹⁵ Kane Jehova ochiko Musa mondo ogol ogandane Misri, noelo kido moro ma en-go kotiyo gi wach malero tiend nyinge. Muma nyisowa kama: "Nyasaye nowacho ne Musa niya: 'Anabed Gima Anayier Bedo [kata, "Anabed Gima Anabed"]. Kendo nomedo ni: 'Ma e gima iniwach ne Jo-Israel, "Anabed oseora iru."'" (Wuok 3:14; *New World Translation*) Omiyo, Jehova biro bedo gimoro amora modwaro e chal moro amora mondo ochop dwache. Kuom Jo-Israel ma ne gin wasumbni e piny Misri, Je-

14. Nying Jehova tiende en ang'o?

15. Jehova nonyiso nade kido moro ma en-go motudore gi tiend nyinge? (Ne sanduku mawacho ni "Jehova en Nying Makende.")

hova nobedonegi Jares, Jarit, Jatach, koda Jachiwo ma ne miyogi gik moko duto ma konyogi e yor ringruok koda e yor chuny.

KAKA WANYISO NI WADWOKO EROKAMANO

¹⁶ Jehova pok olokore. Nyinge pod paronwa ni obiro bedo gimoro amora madwarore mondo orit joge e yor ringruok kendo omigi chiemb chuny. Kata kamano, tiend nying Nyasaye ok en mana ni oyiero gima doher bedo. Tiend nyingno oriwo gima omiyo timore mondo tich momiyo Jonenone ochop dwache. Paro wehegi e yo matut biro jiwowa mondo wadhi nyime dak kaluwore gi nyinge. Owadwa moro miluongo ni Kåre ma jahigini 84 mawuok Norway, kendo mosebedo Janeno ma nigi kinda kuom higini 70 mosekalo, wacho niya: "Tiyo ne Jehova ma en Ruoth mochwere kendo bedo achiel kuom jogo miluongo gi nyinge maler, en thuolo make-nde ahinya kuoma. Kinde duto, nyiso ji adiera manie Muma kendo neno kaka gibedo mamor sama adierago donjo e chunyi, en gima moro chunya sidang'. Kuom ranyisi, awinjoga ka amor ahinya sama apuonjogi kaka rawar ma Kristo nochiwo konyo, kendo kaka kokalo kuom rawarno, ginyalo yudo ngima ma nyaka chieng' e piny manyien kendo makare."

¹⁷ En adier ni nitiere alwora moko maok yot yudo jogo magombo puonjore wach Nyasaye. Kata kamano, mana kaka Kåre, donge ijawinjo ka imor sama iyudo ng'at moyie chikoni ite kipuonje tiend nying Jehova? To ere kaka wanyalo bedo Joneno mag Jehova to komachielo bende wabedo joneno mag Yesu? Penjono ibiro non e yo matut e sula maluwo mae.

16, 17. (a) Ere kaka wanyalo dwoko erokamano kuom thuolo momiwa mar bedo joma iluongo gi nying Nyasaye? (b) Wabiro nono ang'o e sula maluwo mae?

“Unudok Jonenona”

“[Yesu] nodwokogi niya, ‘. . . Unudok jonenona . . . nyaka tung’ piny.’”—TICH 1:7, 8.

BE INYALO DWOKO?

Yesu nonyiso nade ni nodak kaluwore gi tiend nyinge?

Ang’o momiyu Yesu nowacho ni, ‘Unudok jonenona’?

Ang’o momiyu wanyalo bedo gadier ni wabiro chopo tich momiya mar chiwo neno?

“GI MOMIYO nonywola, kendo gi momiyu nabiro e piny ka, en ni mondo abed janeno kuom adiera.” (**Som Johana 18:33-37.**) Mago e weche ma Yesu Kristo nowacho kane iyale e nyim jatend Jo-Rumi ma ne locho e alwora mar Judea. Yesu ne oa mana wacho ni en ruoth. Higini moko bang’e, jaote Paulo no-wuoyo e wi chir ma Yesu ne nigo kowacho ni “nohulo neno maber e nyim Pontio Pilato.” (1 Tim. 6:13) Kuom adier, seche moko nyalo dwarore ni ng’ato obed gi chir eka obed “janeno migeno kendo madier” e piny mopong’ gi sigu mag Satanni! —Fwe. 3:14.

² Nikech ne onyuol Yesu e oganda mar Jo-Yahudi, mano nomiyo obedo janeno mar Jehova chakre nyuolne. (Isa. 43:10) En ema nobedo janeno maduong’ie ahinya mar Nyasaye mamiyo nying Nyasaye duong’. Yesu nokawo mapek ahinya tiend nying ma Nyasaye nomiye. Kane malaika onyiso Josef ni ich ma ne Mariam oting’o ne en kokalo kuom teko mar roho maler, malaikano nomedo wacho kama: “Obiro nywolo wuowi; mi nichak nyinge ni Yesu; nikech en ma no-res joge e richogi.” (Math. 1:20, 21) Josomo ma nono Muma

-
1. Ng’ano ma en janeno maduong’ mar Jehova?
  2. Nying Yesu tiende en ang’o, to nonyiso nade ni nodak kaluwore gi nyingno?

oyie ni nying Yesu e dho-Hibrania en Jeshua, kendo nyingno oting' o nying Nyasaye e yo machuok. Tiend nyingno en ni "Jehova En Jawar." Kaluwore gi tiend nyingno, Yesu nokonyo "rombe molal mag od Israel" mondo gilok chunyi gia e richo eka Jehova oyie kodgi. (Math. 10:6; 15:24; Luka 19:10) Nikech mano, Yesu nochiwo neno gi kinda e wi Pinyruodh Nyasaye. Mariko ma ne jandik-Injili nowacho kama: "Yesu nobiro Galili, koyalo Wach Maber mar Nyasaye, kowacho niya, 'Ogik kare, kendo pinyruodh Nyasaye chiegni; lokuru chunyu, kendo yieuru kuom Wach Maber.'" (Mari. 1:14, 15) Yesu nokwedo jotend din mar Jo-Yahudi gi chir, to mano nomiyo ginege ka gigure e yath.—Mari. 11:17, 18; 15:1-15.

TIJE "MADONGO MAG NYASAYE"

³ Gima iwuoro en niya, e odiechieng' mar adek bang' ka Yesu nosetho tho malit, Jehova nochiere, ok gi ringre dhano, to ka en chuech mar roho maak nyal tho. (1 Pet. 3:18) Mondo onyis gadier ni nochier, Ruoth Yesu norwako ringre dhano mondo onyisgo ni adier ongima. E odiechieng' ma nochierieno, ne ofwenyore ne jopuonjrene mopogore opogore chiegni nyadibich.—Math. 28:8-10; Luka 24:13-16, 30-36; Joh. 20:11-18.

⁴ Kane ofwenyore mar abich, ne onenore ne jootene kaachiel gi jomamoko ma nochokore kodgi. E kinde make ndeno, nokonyogi ng'eyo Wach Nyasaye. "Noyawo chunyi, mondo ging'e tiend weche manie Ndiko." Omiyo jootenego noduogo ong'eyo ni thone e lwet jowasik Nyasaye kod chierne ne gin gik ma ne

3. Ang' o ma notimore e odiechieng' mar adek bang' tho Yesu?

4. En romo mane ma Yesu nobedogo e odiechieng' ma nochierie, to en ting' mane ma nomiyo jopuonjrene?

okor e Ndiko. Bang' wuoyo kodgi e romono e odiechieng' ma ne ochierieno, Yesu nonyisogi ayanga ting' ma ne gidhi bedogo. Nonyisogi ni 'e nyinge, giyal ne ogendini duto wach loko chuny mondo owenegi richogi, kochakore e Jerusalem.' Nomedo wacho niya: 'Un e joneno mag wechegi.'—Luka 24:44-48.

⁵ Omiyo bang' odiechienge 40 kane oromo gi jootene mogik, nyaka bed ni jootenego nong'eyo tiend chik ma nomiyogi. Nochikogi niya: "Unudok jonenona e Jerusalem, gi Judea duto, gi Samaria, kendo nyaka tung' piny." (Tich 1:8) Ang' o momiyo Yesu nowachonegi ni 'Unudok jonenona,' to ok mag Jehova? Yesu dine owachonegi ni gibed joneno mag Jehova, kata kamano noyudo oga nda mar Jo-Israel osebedo joneno mag Jehova.

⁶ Jolup Yesu koro ne dhi chiwo neno kuom gimachielo manyien motudore gi dwach Jehova, ma ne en gimaduong' molooyo res ma noresgigo ka gin wasumbni Misri koda kane ogolgi e tuech Babulon. Tho kod chier mar Yesu Kristo noketo mise mar keto ji thuolo mondo oa e tuech marachie molooyo ma en bedo wasumbni mag richo kod tho. Chieng' Pentekost 33 E Ndalowa, jopuonjre Yesu ma ne oa wal gi roho maler nolando ne ji tije "madongo mag Nyasaye," kendo ji mang'eny ma nowinjo noloko chunyi. Omiyo kobedo e lwet Wuon mare ma korachwich e polo, Yesu nochako neno kaka nyinge ne miyo ji gana gi gana loko chunyi kendo keto yie kuome kaka ng'at ma Jehova tiyogo mondo giyud waruok.—Tich 2:5, 11, 37-41.

5, 6. (a) Ang' o momiyo Yesu nowacho ni: 'Unudok jonenona'? (b) Gimachielo manyien motudore gi dwach Jehova ma jopuonjre Yesu ne dhi lando, ne en mane?

“RAWAR NI JI MANG’ENY”

⁷ Gik ma notimore e odiechieng Pentekost 33 E.N., nonyiso ayanga ni Jehova ne oyie gi chunye duto nengo mar misango makare chuth ma Yesu nochulo mondo odwokgo winjuok e kind dhano kod Nyasaye kata oumgo richogi. (Hib. 9: 11, 12, 24) Mana kaka Muma wacho, Yesu ne “ok obiro mondo otine, to mondo oti ni ji, kendo ochiw ngimane odok rawar ni ji mang’eny.” (Math. 20:28) “Ji mang’eny” ma ne dhi yudo ber mar rawar ma Yesu nochiwo, ne ok dhi bedo mana Jo-Yahudi kende ma noloko chunyi. Kar mano, en dwaro mar Nyasaye mondo “ji duto okwo” nimar rawar ‘golo richo mag *piny!*’ –1 Tim. 2:4-6; Joh. 1:29.

⁸ Be jopuonjre Yesu mokwongogo ne nigi chir mar dhi nyime chiwo neno e wi Yesu? Ee, ne gin-go mak mana ni ne ok gitim tijno gi tekogi giwegi. Roho maler mar Jehova ne chwalogi kendo miyogi teko mar dhi nyime chiwo neno.

7. Gik ma notimore e odiechieng Pentekost 33 E.N., nonyiso ang’o?

8. Jopuonjre Yesu nosechiwo neno e okang’ maromo nade, to mano nonyalore nikech ang’o?

(Som Tich Joote 5:30-32.) Higini 27 bang’ Pentekost 33 E.N., ne inyalo wachi ni “wach maradier, ma en Wach Maber” nosechopo ne “chuech duto e bwo polo,” ma tiende ni Jo-Yahudi gi ogendini mamoko bende.—Kol. 1:5, 23.

⁹ Gimalit en ni jomoko e kanyakla mokwongo mar Jokristo nochako ng’anyo ne adiera mos mos. (Tich 20:29, 30; 2 Pet. 2:2, 3; Juda 3, 4) Mana kaka Yesu nosekoro, ng’anyono ne dhi betie nikech ‘ng’a marach’ ma en Satan. Ng’anyono ne dhi nya ma um puonj madier mag Jokristo nyaka chop “giko mar ndalo.” (Math. 13:37-43) Kae to Jehova ne dhi keto Yesu obed Ruoth e wi dhano duto. Mano notimore Oktoba 1914, kendo mano ema nobedo chakruok mar “ndalo mag giko” mar piny marach mar Satan. —2 Tim. 3:1.

¹⁰ Jokristo mowal gi roho e ndalogi, nonyisochon ni Oktoba 1914 ne dhi

9. Mana kaka nosekor, ang’o ma notimore ne kanyakla mokwongo mar Jokristo?

10. (a) En kinde mane makende ma Jokristo mowal gi roho nowuoyoechon? (b) Ang’o ma notimore Oktoba 1914, to ere kaka mano osenore ayanga?

Mana kaka jopuonjre Yesu machon, walando ne ji gik ma Jehova biro timo e kinde mabiro (Ne paragraf mar 5 kod 6)

bedo dwe makende. Ne giwacho kama-no kaluwore gi weche ma nokor e bug Daniel mawuoyo kuom yien maduong' ma nong'adi to ne dhi chako dongo kendo bang' "higini abiriyoyi." (Dan. 4:16) E weche ma Yesu nokoro kuom bedo mare e loch koda e wi "giko mar ndalo," noluongo higini abiriyoyi ni "ndalo mag Oge-dini." Kochakore higa mar 1914, 'ranyi-si mar biro mar Kristo' ka en Ruoth manyien e wi piny osenenore ayanga. (Math. 24:3, 7, 14; Luka 21:24) Omiyo chakre kindego, tije "madongo mag Nyasaye" oseriwo keto Yesu obed Ruoth e wi dhano.

¹¹ Ka koro en Ruoth manyien mar piny, Yesu Kristo nochako golo jolupne e tuech mar "Babulon maduong'." (Fwe. 18: 2, 4) E higa mar 1919 bang' lweny, thuolo noyudore mar chiwo neno e piny mangi-ma e wi yo ma Nyasaye resogo dhano kod e wi wach maber mar Pinyruoth ma nosechungi e polo. Jokristo mowal notiyo

11, 12. (a) Bang' lweny e higa mar 1919, Ruoth manyien mar piny nochako timo ang'o? (b) En ang'o ma nonenore ayanga e higa mar 1935? (Ne picha manie chak sulani.)

gi thuolono e yo maber mondo gichiwneno, to mano nomiyo kwan mar Jokristo mowal ma ne dhi locho gi Kristo omedore gana gi gana.

¹² E higa mar 1935, nonenore maler ni Kristo koro nosechako choko ji tara gi tara manie kweth mar 'rombe mamoko,' ma bang'e ne dhi bedo "oganda mang'ongongo." Kitayogi gi Jokristo mowal, oganda mang'ongoni osebedo gi chir kaka ma ne Yesu nigo mar lando e lela ni resruokgi a kuom Nyasaye kod Kristo. Kuom timo sinani e tij chiwo neno ka gidhi nyime keto yie kuom misango mar rawar mar Kristo, ogandano biro tony e 'sand maduong' mabiro kelo giko mar piny Satan.—Joh. 10:16; Fwe. 7:9, 10, 14.

WABIRO CHIWO NENO NYAKA KETH PINY SATAN

¹³ Mad wadhi nyime kawo mapek thuolo ma wan-go mar bedo Joneno malando tije "madongo" ma Jehova Nyasaye osetimo kod singoge mag kinde mabiro. En adier ni chiwo neno ma kamano ok yot kinde duto. Thoth owetewa lendo e alwora ma ji ok rwakie wach, kuonde ma ijarogie, kendo isandogie. Wanyalo timo gima Paulo gi jowetene notimo. Paulo nowacho niya: "Ne watimo chir kuom Nyasachwa mondo wahulnu Wach Maber mar Nyasaye, ka wan e lweny mager." (1 Thes. 2:2) Kata kamano, kik chunywa tho. Wadhiuru nyime chiwore chuth ne Nyasaye nyaka chop kinde ma ikethoe

13. Kaka Joneno mag Jehova, wang'ado mar timo ang'o, to ang'o momiyo wanyalo bedo gadiera ni wabiro chopo tich momiwa?

piny Satan. (Isa. 6:11) Ok wanyal timo kamano gi tekrewa wawegi, to ka waluwo ranyisi mar Jokristo mokwongo, nyaka wakwa Jehova omiwa ‘teko maduong,’ ma ochiwo kotiyi gi roho mare.—**Som 2 Jo Korintho 4:1, 7; Luka 11:13.**

¹⁴ E kindegi, dhano tara gi tara luongo-re ni Jokristo. Kata kamano, ‘gik ma gitimo nyiso ni gidagi Nyasaye,’ kendo “gin jo ma timbegi mono, jo ma ok winj wach, kendo ma ok owinjore ni tim moro maber.” (Tito 1:16) Ber mondo wang’e ni e kinde Jokristo mokwongo, ji mathoth ne ok dwar Jokristo madier. Mano e momiyi jaote Petro nondiko niya: “Ka gichayou nikech nying Kristo, un gi gueth; nikech . . . Roho mar Nyasaye, obedo kuomu.”—1 Pet. 4:14.

¹⁵ Be Joneno mag Jehova ‘ichayo nikech nying Kristo’ e kindegi? Ee, en kamano nikech walando ni Yesu en ruoth. Omiyo, kisandowa nikech iluongowa gi nying Jehova, mano chalre gi ‘chayowa nikech nying Kristo’ ma nonyiso joma ne kwede niya: “An nabiro e nying Wuora, to un ok urwaka.” (Joh. 5:43) Kuom mano kiromo gi joma kwedi sama ichiwo neno, bed gi chir. Gik ma gitimogo nyiso ayan-ga ni Nyasaye oyie kodi kendo ni roho mare ‘obedo kuomi.’

¹⁶ Kata obedo ni isandowa kamano, gima onego wang’e en ni ji mang’eny

14, 15. (a) Ere kaka ji ne neno Jokristo mokwongo, to jaote Petro nowacho ang’o e wi Jokristogo? (b) Onego wawinj nade sama isandowa nikech wan Joneno mag Jehova?

16, 17. (a) Jotich Jehova kuonde mang’eny e piny mangima yudo gueth mage? (b) Ing’ado mar timo ang’o?

man kuonde mopogore opogore e piny ngima sani biro e adiera. Kata mana e alwora ma oselendie ahinya, pod wayudo joma chikonwa itgi kendo ma wanyalo wuoyogo e wi wach maber makelo waruok. Kik wiwa wil maok wadok limo joma orwako wach kendo kanyalore wapunjre kodgi Muma ka wakonyogi mondo gichiwre ne Nyasaye kendo obatis-gi. Nyalo bedo ni in gi paro machal gi mar nyaminwa Sarie modak South Africa mosebedo kachiwo neno kuom higin-i mokalo 60. Owacho niya, “Agoyo erokamano ahinya nimar kokalo kuom misango mar rawar ma Yesu nochiwo, anyalo bedo gi winjruok maber gi Jehova ma en Jaloch mar piny gi polo, kendo amor ni anyalo lando nyinge maduong’ ne jomamoko.” En kaachiel gi chwore miluongo ni Martinus kod nyithindgi adek, gisekonyo ji mang’eny mondo olam Jehova. Sarie medo wacho niya: “Onge tich machielo makelo mor miwuoro maloyo mae, kendo kokalo kuom roho maler, Jehova miyowa waduto teko madwarore mondo wadhi nyime timo tich ma reso ngima ji.”

¹⁷ Kata bed ni wan Jokristo mosebatisi kata eka watimo kinda mondo obatiswa, wan gi gik mang’eny mamiyo wadwoko erokamano kuom bedo e kanyakla mag Joneno mag Jehova mayudore e piny mangima. Kuom mano, dhi nyime chiwo neno e yo mong’ith ka bende itimo kinda mar siko maok omieni gi chilo mag piny Satan. Kuom timo kamano, ibiro miyo Wuonwa me polo duong’ nimar omiyowa thuolo mar bedo joma iluongo gi nyinge maler.

